

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Mgr. Jana Šprtová

Začínající učitel

Olomouc 2018

Vedoucí práce: **doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**

Bibliografický záznam práce

ŠPRTOVÁ, Jana. *Začínající učitel*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2018. 72 l., 3 l. příloh. Vedoucí diplomové práce: **doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**

Anotace

Diplomová práce se zabývá tématem začínajícího učitele. V první části se zaměřuji na vysvětlení teoretických východisek problematiky.

Praktická část se opírá o výzkumné šetření, které bylo realizováno v průběhu mé učitelské praxe, po ukončení studia na VŠ od roku 2015-2018.

K výzkumu využívám autobiografické zamyšlení nad rolí začínajícího učitele, sebereflexi mých pedagogických aktivit v průběhu učitelské praxe po ukončení magisterského studia na vysoké škole a reflexe studentů na začínajícího učitele.

Klíčová slova

učitelská profese, učitelská praxe, autobiografie, sebereflexe, začínající učitel, reflexe, profesní start učitele, učitel expert, příprava učitele, rozvíjení pedagogických dovedností.

Abstract

The thesis deals with the topic of a teacher - beginner. Its first part is focused on theory dealing with the aforementioned issue.

The practical part is based on a research I conducted during my teaching practice following graduation in 2018.

As a part of my research, I used an autobiographical reflection on the role of a novice teacher, self-reflection on my pedagogical activities during my teacher training and student reflection on the novice teacher.

Keywords

teaching profession, teaching practice, autobiography, self-reflection, teacher - beginner, reflection, teacher's professional start, the expert teacher, teacher training, developing pedagogical skills

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci: „Začínající učitel“ vypracovala samostatně, na základě použité a citované literatury.

V Olomouci dne.....

Jana Šprtová

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, panu doc. Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D. za odborné vedení práce.

Dále bych chtěla poděkovat studentům, bez kterých by výzkum nemohl proběhnout.

V neposlední řadě děkuji všem, kteří se podíleli na mé cestě k učitelské profesi a kteří mě i nadále na této cestě podporují.

OBSAH

ÚVOD	8
POJMOVÉ ZARÁMOVÁNÍ TÉMATU	9
1 PROFESE UČITELE	9
1.1. Profesní vývoj učitele	9
1.2. Začínající učitel	11
1.2.1 Typické problémy začínajícího učitele	13
1.2.2 Uvádění začínajícího učitele	14
1.2.3 Autorita učitele	15
1.2.4 Kázeňské problémy.....	16
1.2.5 Časová náročnost učitelské práce	17
1.2.6 Stav materiálního vybavení školy.....	17
1.2.7 Vztahy na pracovišti	17
1.3. Profesní identita	18
1.3.1 Zajímavosti profesní identity učitele	19
METODOLOGIE – VÝZKUMNÁ ČÁST	20
2 METODOLOGICKÝ POSTUP	20
2.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu.....	20
2.1.1 Výzkum	20
2.2 Výzkumné otázky	21
2.3 Metody získávání dat	21
2.3.1 Kvalitativní výzkum	21
2.3.2 Akční výzkum	21
2.3.2.1 Autobiografie - Pedagogický deník	22
2.3.2.2 Sebereflexe.....	22
2.3.3 Kvantitativní výzkum	23

3	UČITELSKÉ POVOLÁNÍ	24
3.1	Počátky učitelství profese – ukončení studia 2015	24
3.3.1	Moje představa učitele	24
3.2	Začátky učení – školní rok 2015/2016.....	26
3.2.1	Reflexe – mentor, zavádějící učitel	27
3.2.2	Počáteční nadšení, začlenění do učitelství sboru	28
3.2.3	Kázeňské problémy	28
3.2.4	Autorita učitele	28
3.2.6	Časová náročnost učitelství práce	29
3.2.7	Materiální vybavení školy	29
3.3	Akční výzkum mezi studenty 2016/2017	30
3.3.1	Názory studentů na začínajícího učitele	30
3.4	Dotazníkové šetření mezi studenty 2017/2018.....	47
3.4.1	Dotazníkové šetření	47
3.4.2	Konkrétní rady a ocenění studentů začínajícímu učitelství.....	61
4	ZÁVĚR - SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	63
	Resumé.....	65
	Summary	66
	Seznam literatury	67
	Seznam obrázků.....	72
	Seznam tabulek.....	72
	Seznam příloh	72
	Přílohy	73
	Příloha č. 1: <i>Závěrečné dotazníkové šetření</i>	73

ÚVOD

„Zkušenost je pro mne tou nejvyšší autoritou. Prubířským kamenem platnosti je moje vlastní zkušenost. Žádná myšlenka někoho jiného ani žádná moje vlastní myšlenka není tak směrodatná jako moje zkušenost.“

C. Rogers

V rámci svého prvního studia na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity jsem měla možnost zapojit se do projektu: „Osvojování tacitních znalostí studenty učitelství v průběhu jejich pedagogické praxe“ (GA13-20049S). Právě tento projekt a následně moje diplomová práce s názvem: „Zvědomování tacitní dimenze pedagogických znalostí v mé profesní přípravě“ byli odrazovým můstkem pro mé další zkoumání v rámci mé učitelské praxe a vedli mě k tématu současné diplomové práce: „Začínající učitel“.

V pregraduální přípravě jsem měla možnost uvažovat o tom, jak o sobě jako o budoucí učitelce přemýšlím, odkud pochází moje touha být právě učitelkou, které faktory ovlivnily mé rozhodování apod. Průběžně jsem si vytvořila svoji vlastní představu učitele, jakým bych chtěla být po ukončení studia. Ve své učitelské praxi jsem vycházela právě z těchto cílů, do jaké míry se mi podařilo a stále daří naplňovat, usoudíme v závěru práce.

V současné době učím třetím rokem. V diplomové práci s názvem „Začínající učitel“ jsem se tedy stala sama objektem zkoumání. Zabývám se otázkami, které jsou pro začínajícího učitele důležité. S jakými problémy se setkává učitel na začátku svojí kariéry, jak ho vnímají žáci, jak probíhá začlenění do pedagogického sboru. Nebo naopak, co jsou to radostné chvíle po začínající učitele. Praktická část se opírá o výzkumné šetření, které bylo realizováno v průběhu mé učitelské praxe, po ukončení studia na VŠ od roku 2015-2018.

Cílem diplomové práce je na základě studia odborné literatury a akčního výzkumu ve školní praxi získat poznatky o začínajícím učiteli. Zároveň chci, aby diplomová práce byla přínosem pro moji profesi – abych se ze začínajícího učitele dostala do fáze – učitel expert.

K výzkumu využívám autobiografické zamyšlení nad rolí začínajícího učitele, sebereflexi mých pedagogických aktivit v průběhu učitelské praxe po ukončení magisterského studia na vysoké škole a reflexe studentů na začínajícího učitele.

POJMOVÉ ZARÁMOVÁNÍ TÉMATU

V následující kapitole uvádím pojmové zarámování tématu diplomové práce. Uvádím zde teoretická východiska, o které se následně opírá výzkumná část diplomové práce. Kapitola je rozdělena na tři části: Profesní vývoj učitele, začínající učitel, profesní identita učitele. Stěžejní část ovšem tvoří podkapitola, která se věnuje začínajícímu učiteli

1 PROFESE UČITELE

Učitel, profese, se kterou se setkáváme již od svého útlého dětství. Od mateřské školky až po vysoké školy. Profese, o které se velmi často diskutuje. V české společnosti není moc uznávaná, má své klady, ale i zápory. „*Učitelem se člověk nerodí, ale postupně se jím stává*“ (Mareš 2013, s. 435). Každý člověk má svoji představu o tom, jak by učitel měl vypadat, jak se chovat, jaké znalosti by měl mít. Tento obraz si formulujeme na základě našich zkušeností s učiteli, kteří nás v průběhu vzdělávání doprovázeli.

Učitelskou profesi lze také chápat jako určité poslání. Dle Podlahové (2012, s. 11): „*učitelské poslání je tedy něco víc než povolání (profese). Tento názor vychází z přesvědčení, že učitelství je činnost vznešená a blahodárná, provozovaná zvláště eticky disponovanými jedinci třeba až po hranici sebeobětování.*“

Profese učitele se postupně vyvíjí a má své fáze, které nejde mnohdy přeskochit. Tyto fáze se snažím přiblížit v následující kapitole.

1.1. Profesní vývoj učitele

Profesní dráhu každého učitele můžeme rozdělit do několika fází. Jak uvádí například Průcha (2000) (s. 138), profesní dráha učitele zjišťuje zejména následující: „*Co vede k volbě studia učitelství; Kam odchází absolventi tohoto studia; S čím se setkává začínající učitel v praxi školního života; Co charakterizuje začínajícího učitele; Proč učitelé na konci své profesní dráhy „vyhasínají“; Jaké jsou důsledky vysoké feminizace učitelských kádří.*“ Další dělení, které je vymezené bratry Dreyfusovými a které se většinou učí na pedagogických školách je model, který se skládá z 5 fází a to: začínající učitel, zkušený začátečník, kompetentní učitel, odborník, učitel expert. Dle Mareše (2013, s. 437)) se samotný cyklus skládá z osmi fází a to: „*příprava na kariéru učitele, zahájení kariéry, období získávání*

kompetenci, období zájmu a rozvoje, období frustrace, překonání frustrace a stabilizace, ukončení kariéry a odchod do důchodu.“

Další zajímavý model, který upravil Mareš (2013, s. 436) dle Lukase je model šesti vývojových fází učitele a to:

- „1. Fáze: nástup na školu, počátek učitelské kariéry. Pro první fázi je typická snaha o „přežití“ v nové roli, vyrovnání se s rozdílem mezi začátečnickovými představami a realitou každodenního procesu výuky („šok z reality“). Objevuje se i nadšení, objevování nového a zkoušení svých možností.*
- 2. Fáze: stabilizace: Učitel už získal zkušenosti, bez problémů zvládá rutinní záležitosti. Sbližuje se s institucionálním prostředím školy, jeho způsob řízení třídy se ustaluje. Učitel bez problémů vyučuje své aprobační předměty, vytváří si vlastní vyučovací styl – krystalizuje jeho individuální pojetí výuky. Teprve v tomto období se stává učitelem, ztotožňuje se se svou učitelskou rolí. Utváří si profesionální identitu a ta se stává součástí jeho celkové identity. Pokud tuto fázi nezvládne, odchází z profese.*
- 3. Fáze: experimentování a modifikování dosavadních postupů. Učitel je už zakotven v učitelské roli, má rozsáhlé zkušenosti, věří si. Jeho vnímání vlastní zdatnosti je vysoké, a tak zkouší nové možnosti. Ověřují si nové pedagogické postupy, modifikuje svůj vyučovací styl, klade si vyšší cíle než dříve a snaží se za svou práci získat uznání.*
- 4. Fáze: Přehodnocování dosavadních snah. Učitel bilancuje své dosavadní snahy po inovaci. Pokud se mu daří, tj. pokud je úspěšný, inovace se ustalují. Pokud jeho snahy nenalezly očekávanou příznivou odezvu, pokud se jeho ambice nenaplnily, rezignuje na inovování výuky. Od svých nadřazených pak požaduje jasně vymezené povinnosti a o víc se už nesnaží. Osvědčené rutinní postupy začne označovat za optimální. Jeho vyučování prostoupí rutina: dokáže žáky dobře naučit, ale sám se emočně neangažuje, přestává se o ně zajímat. Intenzivněji prožívá zátěžové situace, někdy mu hrozí syndrom vyhoření.*
- 5. Fáze: Vyrovnanost a zklidnění. Učitel v tomto období rezignoval na své ambice, vyrovnal se s tím, že nepatří mezi nejlepší a smířil se s realitou. Začíná si budovat větší odstup od žáků i od kolegů ve sboru. Většina učitelů se v této fázi uzavírá do sebe, brání se jakýmkoli inovacím, které by jim nabourávaly osvědčenou rutinu. Poukazují na své dlouholeté životní zkušenosti s neúspěšnými změnami, s reformami. Menší část učitelů (jde o ty vysoce motivované) je však otevřena změnám, chce se seznamovat s novinkami a vyzkoušet je.*
- 6. Fáze: Stahování se do ústraní a opouštění profese. Tato fáze není úplně jasná a je málo prozkoumaná. Část učitelů je už profesí vyčerpána a nemá zájem pokračovat, část učitelů*

bývá poslána do důchodu při organizačních změnách školy, i když by rádi na škole působili dál. Vynikající jedinci dokážou úspěšně vyučovat i v pozdním věku.“

V následujícím textu se zaměřím právě na začínajícího učitele, na jeho roli, pozitivní i záporné stránky, na jeho problémy apod.

1.2 Začínající učitel

„Mladí pedagogičtí nadšenci, čerstvě univerzitou dodání, přinášejí si obyčejně matné, ušlechtilé ideály o dobrovolné kázni, kamarádkém stylu s žáky a podobné utopie. Tito pošetili pacifisté octnou se za několik dní, díky svým pokrokovým metodám v rozkošné situaci, kdy jim při hodině žáci lezou po katedře, prohánějí se po třídě a vybízejí pana profesora, aby si s nimi dal partii hadráčkového mače. Zoufalý vychovatel je nucen utéci se pod záštitu ředitelské autority. Čímž je definitivně vyléčen z šedých teorií a stává se pedagogem.“

Žák, 1968

Začínajícího učitele lze definovat jako učitele na začátku své profese. Mezi přípravou (na cokoliv) a skutečným povoláním jsou vždy jisté rozdíly. Proto vstup do jakéhokoliv zaměstnání, v našem případě učitelského, provází řadu nesnází, problémů, které je třeba řešit a se kterými se začínající učitel setká (Šimoník, 1995).

Dle mého názoru, mezi základní věci, s kterými se začínající učitel musí na začátku své praxe vyrovnat, můžeme zařadit: začlenění do kolektivu pedagogů; fungování školy (na koho se obrátit s daným problémem, kopírování, PC,...); učitelské kompetence; informační systém školy; školní řád; komunikace se žáky, kolegy, rodiči; uvědomění si vlastní autority; činnosti nad rámec výchovně vzdělávacího procesu; školní akce; kniha úrazů; dokumentace školy aj. Všechny tyto problémy, jak objektivního, tak i subjektivního charakteru jsou problémy, se kterými se setkává každý absolvent, a které musí řešit. Jsou to problémy, které v člověku vyvolávají určité napětí, nejistoty ohledně správnosti postupů, různé omyly, nedorozumění apod. Ráda bych v dalším textu, alespoň některé tyto situace, respektive problémy objasnila

Za začínajícího učitele můžeme označit učitele v prvním školním roce jeho pedagogického působení (Šimoník, 1994). Ovšem většinou je toto období stanoveno do 3 až 5 let po nástupu do školství. Začínajícího učitele dle Podlahové (2004) lze chápat jako: mladého, nezkušeného, nezralého, dosud neovládá všechny pracovní techniky a postupy, anebo jako perspektivní, nadšený, nadějný člověk. Ve stručnosti lze říci, že začínající učitel je

ten, kdo má příslušné vysokoškolské vzdělání a pedagogickou způsobilost, ovšem chybí mu pedagogická zkušenost.

„První rok ve škole je rokem konfrontace představ a ideálů mladého učitele s mnohdy tvrdou skutečností, rokem konfrontace jeho přípravy se skutečným výkonem profese, konfrontace mezi teorií a praxí.“ (Šimoník, 1994, s. 9)

Mladí absolventi vysokých škol, respektive mladí učitelé zaujímají na trhu práce velmi „zajímavé“ postavení, čímž se odlišuje od jiných profesí. *„Toto specifikum je dáno tím, že se od začínajícího učitele požaduje hned od prvního dne ve škole plnění všech povinností, které učitel přísluší. Zatím co v ostatních profesích se náročnost úkolů zvyšuje postupně, prožívá učitel „profesní náraz“ a musí neodkladně, často okamžitě, řešit řadu více či méně komplikovaných výchovně vzdělávacích situací. I proto je činnost začínajících učitelů provázena řadou chyb a nedostatků. Problémy nastupujících absolventů jsou v učitelské profesi umocněny složitostí výchovně vzdělávacího procesu, nutností okamžitého a samostatného řešení často nepředvídatelných situací a také plnou osobní odpovědností za dosažené výsledky. Nástup mladých učitelů je navíc poznamenán záříjovým organizačním zmatkem na školách (Šimoník, 1995, str. 8-9).“* Podlahová (2004) vidí další specifikum učitelského povolání v tom, že učitel nikdy přesně neví, zda a v jaké míře byli jeho žáci v životě úspěšní nebo neúspěšní – tedy nevidí výsledky své práce. V učiteli to často může vyvolat pocity neuspokojenosti, zbytečnosti či marnosti.

„U nastupujícího učitele dochází k závažné záměně rolí, z žáka, posluchače, který byl po řadu let veden a kontrolován, se stává učitel, který má sám odpovědně vést, systematicky rozvíjet a objektivně hodnotit desítky žáků. Nelze přitom nevidět, že některými názory, a dokonce formami chování má mladý učitel blíže k svým žákům, zejména pak středoškolákům než k starším členům učitelského sboru. Dostává se do situace, kdy je nucen ve větší či menší míře korigovat své dosavadní názory na oblékání, chování a vyjadřování, neboť měřítko, podle něhož jsou učitelé ve společnosti posuzováni, je mnohem přísnější než u jiných profesí a nerespektování této skutečnosti má negativní důsledky nejen pro učitele, ale i pro celou školu. (Šimoník 1994, s. 15).“ Pro mladého učitele je náročné a dalo by se říci, že i nemožné, aby se hned ze začátku ztotožnil s učitelským sborem, jehož se stal součástí (Šimoník, 1994)

Od mladého učitele očekávají zpravidla žáci, rodiče i spolupracovníci nové a netradiční přístupy k problémům výchovně vzdělávací práce, nové prvky, změnu, oživení v ustálené hladině školy (Šimoník 1994, s. 15).“

Dle Šimoníka (1994, s. 12-13), je dobré si na začátku své profese položit následující otázky, které se vztahují k učitelské profesi. A řádně si na ně odpovědět. *S jakým zaujetím*

vykonávám své učitelské povolání? Chápu učitelství pouze jako zaměstnání? Co mě překvapilo při nástupu do školy (dobrý učitelský kolektiv, materiální vybavení školy, počet žáků ve třídách, jednání vedení školy, žáci/studenti; přípravy; znalosti žáků/studentů; přístup rodičů; ochota ostatních učitelů mi pomoci; učím předměty své aprobace; rodinný učitelský sbor)?

Začínajícího učitele můžeme tedy jednoduše definovat, jako učitele, který disponuje základními pedagogickými znalostmi, učí se novým edukačním postupům, objektivně hodnotí své strategie výchovné činnosti, modifikuje je na základě praktických zkušeností, rad kolegů a sebereflexi své činnosti. Zároveň si vytváří svoji subjektivní model výchovné činnosti, který se podrobuje míře dosáhnutých pedagogických způsobilostí a je reflektovaný žáky (Chudý, Neumeister, 2014).

1.2.1 Typické problémy začínajícího učitele

Mezi typické oblasti, ze kterých vznikají následně problémy, zklamání začínajících učitelů můžeme dle Šimoníka (1994, str. 14) zařadit

- *Materiální vybavení školy.*
- *Neukázněné chování, agresivita žáků, množství přestupků.*
- *Nezájem žáků o školu a učení.*
- *Špatná organizace práce ve škole.*
- *Rodiče podceňují práci ve škole.*
- *Nedobré vztahy mezi učiteli.*
- *Starší kolegové nejsou ochotni změnit navyklé přístupy k žákům.*
- *Nízká úroveň znalosti žáků.*
- *Nízký nástupní plat.*
- *Intriky, pomluvy.*
- *Musím učit předměty, které nemám v aprobaci.*
- *Škola musí suplovat práci rodičů, kteří nemají o své děti zájem.*
- *V praxi lze uplatnit jen část poznatků ze školy, špatná příprava na fakultě.*
- *Nemám uvádějího učitele.*
- *Vysoký počet žáků ve třídě.*
- *Množství úkolů, kterými jsem byl, jako začínající učitel pověřen.*
- *Neschopné vedení školy.*
- *Nedostatečná příprava na řešení konfliktů se žáky a rodiči.*
- *Složení sboru, vysoký věk kolegů.*
- *Nevhodný (přísný) vnitřní řád školy.*
- *Vztahy mezi žáky.*
- *Neochota k jakékoliv inovaci.*

- *Malý zájem žáků o můj vyučovací předmět.*

Všechny tyto oblasti ve větší či menší míře řeší každý začínající učitel. Mírně poupravené problémy začínajícího učitele uvádí také Podlahová (2004). Záleží vždy na škole a jejím vedením do jaké míry se s jakým problémem setká. Dále bych ráda vybrala důležité faktory, které jsou pro začínající učitele, z mého pohledu ty nejdůležitější.

1.2.2 Uvádění začínajícího učitele

Každému začínajícímu učiteli by měl být přidělen uvádějící učitel, který může být začátečníkovi odbornou i psychickou oporou a omezí jeho profesní nejistotu na minimum (Podlahová, 2004). S příchodem do nového zaměstnání, školy se mladý učitel začleňuje do učitelského sboru. Tato profesionální skupina, ale především věková struktura se velmi liší od prostředí, kde se dosud na vysoké škole pohyboval (Šimoník, 1994). „*V prvním roce učitelského působení se utvářejí vztahy k ostatním učitelům, formuje se vědomí sounáležitost*“ (Šimoník, 1994, s. 22). Způsob začlenění mladého učitele do učitelského kolektivu potom může mít podstatný vliv na jeho další působení ve školství.

„*Uvádějícího učitele není dobré vnímat jako kontrolora či revizora a třást se před ním strachy. Většina uvádějících učitelů má zájem začínajícímu učiteli pomáhat, zejména pokud mladý kolega dá najevo zájem o tuto pomoc* (Podlahová, 2004, s. 31).“

Uvádějící učitel, pokud správně funguje a pokud pochopil svoji roli, tak může, respektive měl by začínajícímu učiteli pomoci v těchto oblastech. První nejzákladnější oblast je **seznámení s provozem školy**. Zde můžeme zahrnout např.: informace o materiálech zajištění výuky (kabinety, odborné učebny, laboratoře, knihovna apod.); zvláštnosti vyplývající z typu školy (řád, režim, pozice, akce...); vedení nezbytné dokumentace a administrativy školy; zásady pro sestavování rozvrhu; povinnosti dozoru, organizační povinnosti při činnostech probíhajících mimo školu. Další oblastí může být **příprava a realizace výuky**. Zde patří např. sestavení tematických plánů; existence a fungování kurikula, seznámení se standardy, osnovami, učením plánem; různé zkušenosti s přípravou na vyučovací hodinu; supervize začínajícího učitele; sebereflexe, reflexe; analýza výsledků v jednotlivých předmětech či třídách; pomoc v metodických i kázeňských problémech. Pokud začínající učitel získá funkci i třídního učitele, potom je velmi důležité, pokud ho jeho provádějící učitel seznámí s **prací třídního učitele a s výchovnou prací školy**. Zde můžeme zahrnout například tyto znalosti: aplikace povinností a činností třídního učitele; informace o širší problematice výchovné práce celé školy; způsoby reagování na konkrétní výchovné

problémy; pomoc při realizaci integrace handicapovaných žáků a žáků jiného etnika; diagnostika sociálního a rodinného prostředí žáků; metodická pomoc při přípravě a vedení třídnických hodin, při navazování kontaktů a při spolupráci s rodiči. Další důležité oblasti jsou: *pomoc v oblasti rozvíjení vztahů s rodiči*; nebo také *informace o ostatních okolnostech práce a provozu školy*. Zde potom patří orientace ve veřejném, politickém a společenském životě obce, image školy; zvláštnosti lokálního prostředí školy; ekonomické, finanční a provozní podmínky školy; možnosti spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou; další vzdělávání pedagogických pracovníků; vzdělávací aktivity školy apod. (Podlahová, 2004)

Kromě oblastní, ve kterých může být uvádějící učitel, učiteli začínajícímu nápomocný jsou také určité formy spolupráce. Mezi formy spolupráce řadíme například vzájemné hospitace a potom jejich rozборы. Pomocí mohou být také videozáznamy. Dále potom pravidelné konzultace, společná účast na metodických akcích školy a dalším vzděláváním; společné organizování školních akcí nebo neformální kontakty ve sborovně či v kabinetě, předmětové sekce a různé porady (Podlahová, 2004).

Ve všech formách spolupráce začínajícího učitele a učitele cvičného se uplatňují tyto metody: instruktáž při výkonu práce, koučování, mentorská pomoc, konzultování, asistování, pověření práce, rotace práce, působení v roli lektora, stínování.

1.2.3 Autorita učitele

Autoritu můžeme obecně definovat ve třech rovinách. V první rovině se jedná o všeobecně uznávanou vážnost. Ve druhé rovině se jedná o obecně uznávaného odborníka - vlivného činitele a v neposlední rovině je za autoritu považována určitá instituce. Autorita se projevuje ve vzájemném vztahu mezi nositelem autority a jejím příjemcem. (Kolář, 2012).

„Autoritu učitele lze zjednodušeně definovat jako jednání, které je systémem podnětů, adresovaných žákům. Učitelova autorita je nejčastěji členěna podle jeho sociální prestiže na autoritu formální a neformální.“ (Podlahová, 2012, s.85).

Autorita učitele je předpokladem jeho úspěchu. Pokud učitel nebude mít autoritu, všechny jeho snahy o učení jsou k ničemu (Podlahová, 2004). Tato autorita je ovlivněna profesními dovednostmi učitele, interakčními schémata v edukačním prostředí, vzdělávacími koncepcemi, chováním zúčastněných a celkovým sociálním klimatem (Kolář, 2012).

„*Líné povalování, mor škol, se vypudí, bude-li učitel sám dávat příklad pile, bude-li se snažit o laskavý a přátelský poměr k žákům, aby se ho nebáli jako tyrana, nýbrž milovali ho jako otce.*“ (Komenský, 1876).

1.2.4 Kázeňské problémy

„*Škola bez kázně je jako mlýn bez vody.*“

Jan Ámos Komenský

Další oblast, která je pro edukaci důležitá, je kázeň. Respektive, jedná se o podmínku spolupráce v oblasti chování, bez které nelze edukačního procesu dosáhnout. Právě kázeňské problémy bývají pro většinu začínajících učitelů velmi náročné.

„*Termín kázeň se užívá k označení vědomého plnění úkolů a činností, které vyplývají z role žáka, včetně respektování autority učitele. Není možné učit žáky, kteří odmítají spolupracovat, porušují pravidla a autoritu učitele nerespektují.*“ (Podlahová, 2012, s. 86).

Jak by mohl začínající učitel předcházet kázeňským problémům? V následující tabulce uvádím výčet chyb, kterým je třeba se vyvarovat, ze strany učitele, tak aby zbytečně nedocházelo ke kázeňským problémům.

Tabulka č. 1.: Nízké profesní kompetence učitele a jeho neprofesionální chování (Citováno dle: Podlahová, 2012, s. 89):

Metodické chyby	Učitelovy chyby v organizaci a řízení výuky	Chyby vyplývající z nevhodných osobnostních vlastností učitele
Učitel zadává vzhledem k rozumovým schopnostem žáků nepřiměřené úkoly.	Učitel nesděljuje důsledně pravidla spolupráce. Nedodržuje důsledně pravidla sám a nevyžaduje je po žácích.	Nezvládá své emoce.
Volí nezáživné metody	Vyhrožuje zkoušením a známkou.	Emoce, zejména hněv jsou nepřiměřené situaci.
Jeho výběr metod je stereotypní.	Uděljuje roztěkané a nejasné pokyny k práci. Pokyny zadává nejasně a pro žáky nesrozumitelně. Pokyny kumuluje.	Je neklidný, nervózní a netrpělivý.
Nekontroluje plnění úkolů nebo úkoly kontroluje nepravdělně.	Nevšímá si přestupků. Vyhrožuje, ale netrestá.	Preferuje některé žáky (sympatie). Odmítá nesympatické žáky.
Je neschopen vysvětlit učivo.	Rozhoduje se ukvapeně.	Nezajímá se o žáky.
Učitel nehodnotí výkony nebo chování žáků.	Nemá autoritu a opírá se o autoritu jiných (ředitele školy, rodičů).	Není schopen empatie. Není schopen vytvořit pozitivní pracovní atmosféru.
Učitel hodnotí spíše negativně.	Nevyžaduje plnění zadaných úkolů. Je často netrpělivý při vyžadování úkolů.	Neumí žáky pozitivně hodnotit.

1.2.5 Časová náročnost učitelské práce

Práce učitele je časově velmi náročná, jako každá jiná práce. Je důležité si uvědomit, že pracovní činnost se skládá z přímé a nepřímé činnosti. Tudíž neplatí, že by učitel končil pracovní dobu se zvoněním školního zvonku. Do nepřímé činnosti učitele patří např.: přípravy na vyučování, opravy písemných prací, přípravy pomůcek. Dále zde můžeme zahrnout také organizační činnosti ve třídě i mimo třídu, účast na mimoškolních aktivitách školy, sebevzdělávání, porady, schůze, soutěže, suplování, atd. (Podlahová, 2004)

1.2.6 Stav materiálního vybavení školy

„Vybavenost nebo nevybavenost školy didaktickou technikou je dána úrovní školy a manažerskou schopností ředitelů“ (Podlahová, 2004, s. 32). Lze tedy předpokládat, že jinak bude vybavena škola státní, jinak bude vypadat škola soukromá, jinak církevní apod. Je spousta faktorů, které tuto skutečnost ovlivňují. I v dnešní době je možné se setkat se školami, které nemají dostatečné didaktické pomůcky, technické vybavení školy (počítačové učebny, tablety, případně ani učitel nemá k dispozici svůj PC, na kterém by si mohl své materiály připravovat). Nebo se také můžeme setkat se školami, kde jsou přísné zákazy kopírování (které jsou často spojeny s výzvami k šetření papírem, tonerem, či jinými kancelářskými potřebami).

Podlahová (2004, s. 33) k tomuto problému dává doporučení: *„Není nutno hned přecházet na jinou, bohatší školu, ale konstruktivní je přemýšlet, čím a jak chybějící materiály nahradit, jak a kde sehnat sponzory nebo zainteresovat rodiče. Pro dobu, než budou materiální podmínky škol ideální (budou?), je nutno obrnit se trpělivostí a pracovat co nejlépe v daných podmínkách a usilovat o lepší.“*

1.2.7 Vztahy na pracovišti

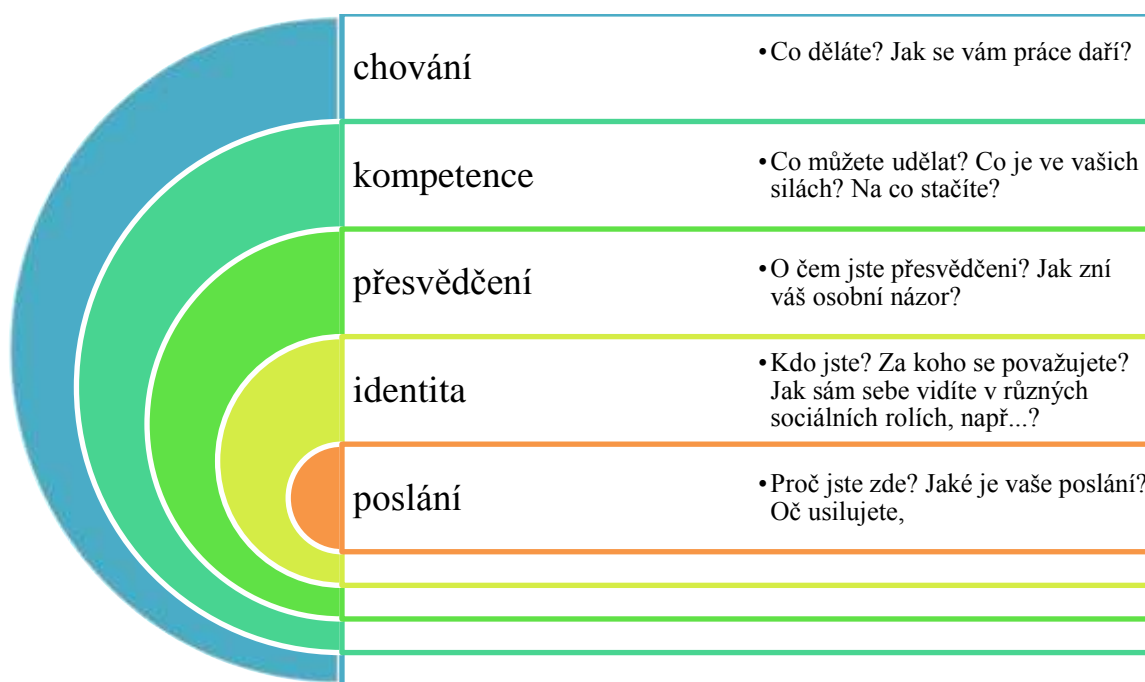
„Vztahy v pedagogickém sboru jsou ovlivněny jeho kvalifikačním a věkovým složením, feminizací, způsobem řízení“ (Podlahová, 2004, s. 38). Vztahy na pracovišti jsou velmi důležité a právě z nich se potom odvíjí atmosféra v celé škole. Složení pedagogického sboru je ovlivněno mnoha faktory. Jedním z nich může být právě stárnutí učitelských sborů, které je ovlivněno tím, že absolventi pedagogických fakult nenastoupí do školy. A to jak z důvodů finančních anebo právě proto, že není pro ně volné pracovní místo, protože se zde drží starší učitelé (Podlahová, 2004).

Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje vztahy na pracovišti je feminizace. Ovšem pokud je vedení školy rozumné, tak se snaží o to, aby bylo složení pedagogického sboru genderově vyvážené.

„Začínající učitel přicházející z prostředí, které povzbuzuje k neustálé vzdělávací aktivitě, má také zpravidla představu, že jeho další vzdělávací úsilí bude na pracovišti přijímáno s pochopením, ne-li s nadšením. Narazí ovšem na celkem zákonitý jev, že v době, kdy se účastní nějakého dalšího vzdělávání, musí za něho ostatní učitelé suplovat, což k jeho oblibě v pedagogickém sboru nepřispívá.“ (Podlahová, 2004, s. 39).

1.3 Profesní identita

Profesní identita často souvisí s osobností konkrétního člověka, s různými okolními vlivy, které na něho působí a které ho ovlivňují, ať pozitivně či negativně. Zde si může učitel klást otázky: Co mě ovlivňuje z okolí? S čím se musím vyrovnat, co musím zvládnout? (Mareš, 2013). Důležitou složkou učitelova vývoje je tedy jeho identita, tj. konkrétní představa toho kým je, za koho sám sebe pokládá, jak nad sebou přemýšlí (Mareš, 2013). Zde uvádím model úrovní učitelovy osobnosti, v nichž může dojít ke změně – přejato, Mareš 2013, s. 439.

Obr. č. 1: Model úrovní učitelovy osobnosti, v nichž může dojít ke změně.

U učitele můžeme pracovat nejméně se třemi identitami. Mezi první řadíme osobní identitu, to je ta, která se vztahuje k různým zvláštnostem jeho osobnosti. Druhá je sociální identita, ta se vztahuje k různým sociálním rolím ve společnosti a v neposlední řadě – identita profesní, ta se týká povolání učitele (Mareš, 2013). Postupně se některé složky identity mohou měnit, vyvíjet, některé se naopak nemění a zůstávají stejné. Postupně jak učitel získává zkušenosti, mění i svůj pohled na jednotlivé situace.

Spousta (2006, s. 83) cituje kantorské poselství Otakara Březiny takto: „*Poslouchejte jen svého vnitřního hlasu. Máte-li co říci bratřím, i proti své vůli to řeknete. Svata chvíle přijde, srdce Vám bude bít jako křídla, nebudete vědět o sobě, jako o sobě neví pták, když zpívá, a přece celou zem až vysoko k slunci činí krásnější svým zpěvem. Ale přípravou k těmto chvílím milosti budiž Váš život, z něho učiňte první své dílo krásy. Zachovejte si svůj obdiv k Mistrům. Učte se od nich, jak mocně viděli zem, nádheru věcí, práci a bolest člověka na zemi, věčnost. S jakou přísností vážili každé slovo! V každém slově zvoní pramen, který prýští z hlubin věků. Čím jasněji pochopíte život každého slova a čím mocněji budete vidět věci, tím prostší bude Váš výraz. Nejvyšší krása je v slově prostém jako slovo dítěte.*“ Vychází zde z dopisu, které uložil Březina v roce 1904 do dopisu brněnskému studentu Metoději Kubíčkovi (dopis byl roku 1938 otištěn v časopise Horácko).

1.3.1 Zajímavosti profesní identity učitele

Každý učitel se na základě svých zkušeností postupně vyvíjí a to jak v osobnostní rovině, tak i v rovině profesionální. Učitel si postupně vytváří své vlastní pojetí výuky, svoji autoritu, svoji sociální roli ve škole atd. Pojetí výuky se skládá z mnoho dílčích složek.

Pojetí výuky můžeme dle Mareše (2013, s. 455) definovat jako: „*komplex pedagogických názorů, pedagogických postojů a učitelových argumentů, které je zdůvodňují. Tento komplex vytváří kognitivní i emoční základnu pro učitelovo uvažování o edukaci, pro hodnocení edukace a učitelova jednání se všemi aktéry edukačního procesu.*“ Učitelovo pojetí výuky má spoustu vlastností. Mezi nejzákladnější můžeme zařadit například tyto vlastnosti:

- „*implicitní, skryté;* (více informací např. Šprtová, 2015)
- *subjektivní;*
- *relativně neuvědomované;*
- *orientované;*
- *stereotypní;*
- *relativně stabilní vlastnosti*“. (Mareš, 2013, s. 456).

METODOLOGIE – VÝZKUMNÁ ČÁST

„Vlastní zkušenost a činnost obohacuje teoretické vědomosti a činí je používanými.“

(Nezvalová, 2000, s. 6-7)

2 METODOLOGICKÝ POSTUP

Tato kapitola tvoří hlavní část diplomové práce. Opírá se o pojmy a poznatky, které jsem objasnila v předchozí kapitole. Nejdříve budu formulovat výzkumné otázky, potom popíši průběh mého zkoumání a na závěr uvedu výsledky výzkumu.

2.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Hlavním cílem diplomové práce bylo ověřit si v průběhu tří let v učitelské praxi, tedy u začínající učitele (sama na sobě), zda opravdu platí teorie napsaná v knihách. Jaké oblasti jsou pro začínajícího učitele těžké, v čem chybuje, nebo naopak jaké má výhody oproti učitelům expertům. Také mě zajímalo, jak vnímají začínajícího učitele žáci. Sama vnímám, že toto období je velmi důležité a má velký vliv na další kroky učitele, zda zůstat ve školství nebo ne, jaký učitelství zvolit apod.

Mé zkoumání mělo charakter kvalitativního i kvantitativního výzkumu, respektive akčního výzkumu. Jeho volba vyplynula z charakteru uvedených výzkumných otázek a samotného tématu diplomové práce.

2.1.1 Výzkum

„Výzkum znamená systematické zkoumání přírodních nebo sociálních jevů s cílem získat poznatky, jež popisují a vysvětlují svět kolem nás (Hendl, 2006, s. 19).“ Každý výzkum můžeme charakterizovat základními faktory, mezi které dle Hendleho (2006, s. 19) patří například:

- *proces shromažďování údajů (dat);*
- *systematičnost;*
- *problematizuje a syntetizuje dosavadní znalosti;*
- *zahrnuje kritickou analýzu*
- *vede ke zvyšování znalostí.*

Každý výzkum by měl být řízený danými teoriemi a z nich odvozených hypotéz.

2.2 Výzkumné otázky

- 1) Jaká byla moje představa učitele před nástupem do zaměstnání?
- 2) Jaké jsou mé začátky učení?
- 3) Jak vnímají studenti začínajícího učitele?
- 4) Jaké konkrétní doporučení dají studenti začínajícímu učiteli?

2.3 Metody získávání dat

Data byla sbírána od mého nástupu do praxe, tj. podzim 2015 až do jara roku 2018. Pro hledání odpovědí na dané výzkumné otázky jsem využívala tyto zdroje:

- autobiografické zamyšlení nad profesí učitele, před nástupem do zaměstnání,
- sebereflexe mých pedagogických aktivit v průběhu učitelské praxe,
- akční výzkum mezi studenty,
- dotazníkové šetření mezi studenty.

2.3.1 Kvalitativní výzkum

„Kvalitativní výzkum se využívá v případech, kdy do popředí vstupuje podrobná kvalitativní analýza. Analyzuje příčiny, vztahy a závislosti u zkoumaného jevu. Snaží se jít do hloubky zkoumaných jevů. Tyto jevy začleňuje do širšího kontextu. Výzkumník se v kvalitativním výzkumu snaží co nejvíce sblížit s pozorovanými subjekty.“ (Šprtová, 2015, s. 22). Pokud využíváme v pedagogickém výzkumu kvalitativní výzkum, předpokládají se hluboké znalosti výzkumníka, v dané oblasti. Dále zabere kvalitativní výzkum mnohem více času, než například výzkum kvantitativní, s čímž je při sběru dat dobré počítat (Maňák, Švec, 2004). Mezi klasické typy - plány dle Švece (2004, 23-24) do kvalitativního výzkumu můžeme zařadit: *„analýzu případů; analýzu dokumentů; výzkum jednání; terénní výzkum, kvalitativní experiment.“* Mezi nejčastější postupy získávání dat v kvalitativním výzkumu patří: *„Rozhovor orientovaný na problém; narativní rozhovor; skupinová diskuze; zúčastněné pozorování.“* (Maňák, Švec, 2004, s. 25-26).

2.3.2 Akční výzkum

Akční výzkum je v současné době velmi rozšířený. Dle Průchy (2014) se jedná o výzkum, který je zaměřený na praktické získávání použitelných poznatků. Počátky akčního výzkumu spadají v zahraničí do 30. let 20. století. V české pedagogice se začíná objevovat až

v posledních letech. „Akční výzkum je chápán jako nástroj, který učitelům pomáhá lépe poznávat problémy své vlastní praxe a řešit je.“ (Maňák, Švec, 2004, s. 52). Učitel systematicky provádí reflexi různých profesních situací, na tyto situace reaguje a snaží se dojít k jejich řešení, případnému zlepšení. Učitel se v tomto případě nachází ve velmi složité roli. A to jak v roli výzkumníka, tak i aktivního účastníka daného výzkumu, což bývá zpočátku náročné rozlišit, případně uvědomit si tuto dvojroli (Maňák, Švec, 2004). „Akční výzkum přispívá k profesionálnímu rozvoji učitele jako jednotlivce a učitelství jako profese.“ (Maňák, Švec, 2004, s. 53).

Sběr dat v akčním výzkumu probíhá nedogmaticky a metody sběru dat mohou být kdykoliv v průběhu výzkumu pozměněny. Mezi základní metody akčního výzkumu můžeme zařadit: „rozhovor, skupinový rozhovor, brainstorming, pedagogický deník, pozorování, videozáznamy, audiozáznamy, artefakty.“ (Maňák, Švec, 2004, s.63).

2.3.2.1 Autobiografie - Pedagogický deník

Autobiografie je specifický způsob akčního výzkumu. Využívá se tehdy, pokud autor popisuje svůj vlastní život, své vlastní postřehy apod. Tuto techniku jsem využívala právě při tvoření své vlastní představy „ideálního učitele“, ale také při sběru svých sebereflexí.

Důležitou roli v autobiografii, v pedagogice, má pedagogický deník. „Pedagogický deník může být také nástrojem učitelovy sebereflexe a introspekce a plnit tak i funkci terapeutickou. Pedagogický deník (ať již má podobu sešitu nebo volných listů) je záznamem dění učitelské praxe. Mohou se v něm objevovat jak popisné pasáže (chování žáků, jednání učitele, zaznamenávání jevů, popis uspořádání třídy, rekonstrukce rozhovorů...), tak interpretující pasáže (pokusy o objasnění jevů, vaše úvahy, nápady, spekulace, teorie...).“ (Maňák, Švec, 2004, s. 64).

Pedagogický deník si vedu již od svých učitelských praxí v pregraduální přípravě. Jeho formy byly a jsou různé. Přes volné listy, elektronický deník, sešity, tak i malby (k tomu je zajímavá četba: Slavík, 1997), nebo také různé nákresy, grafy atd. Záznamy z pedagogického deníku využívám ve výzkumné části.

2.3.2.2 Sebereflexe

Sebereflexe v učitelské praxi patří mezi stěžejní dovednosti učitele. Přeci pokud by učitel neměl zdravou sebereflexi, nemohl by se posunout dál. Sebereflexe je specifický případ reflexe, který se popularizuje až v posledních letech. Sebereflexe úzce souvisí s tím,

jakou máme představu sami o sobě. „*V profesní rovině se jedná o to, jak jedinec vidí v kontextu situace sám sebe, své aktivity, své možnosti, rozhodovací procesy, osobní úsilí (angažovanost), odpovědnost a jejich výsledky. Má hodnotící a popisnou dimenzi. Sebereflexe je jednou z technik sebepoznávání.*“ (Špirudová, 2005, s. 91-92)

2.3.3 Kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum bývá velmi často používán nejen ve školství, ale i v jiných profesích. Používá se zejména tehdy, když potřebujeme generalizovat naše nálezy na populaci jednotlivců, nebo pokud je naším cílem práce testování našich hypotéz. Můžeme ho také použít, pokud jsme schopni odhadnout, které proměnné jsou podstatné pro studovaný problém a že žádná z opravdu důležitých proměnných nebyla opomínuta. Dále můžeme kvantitativní výzkum použít jako test některých hypotéz vytvořených z kvalitativního výzkumu (Čapek, 2010).

Jako základní prvek empirické části výzkumu pro získávání dat, byl využit dotazník. Dotazník se řadí mezi jednu z nejčastěji používaných metod ve výzkumu. Používá se ve společenských vědách na hromadné a rychlé zjišťování faktů, názorů, postojů, preferencí, hodnot, motivů, potřeb, zájmů a jevů. (Gavora, 2010). Předkládaný dotazník, který byl pro práci využit (viz. Příloha č. 2), byl v elektronické podobě. Za webové rozhraní bylo využito rozhraní společnosti survio.com, kde byl umístěný dotazník vytvořený pro účely empirického výzkumu (Chudý, Neumiester, 2014).

3 UČITELSKÉ POVOLÁNÍ

V následující kapitole hledám odpovědi na výzkumné otázky: *Jaká byla moje představa učitele před nástupem do zaměstnání? Jaké jsou mé začátky učení? Jak vnímají studenti začínajícího učitele?* A v neposlední řadě také tím, jaké konkrétní doporučení mi studenti dali k zamyšlení pro mé další pedagogické působení.

3.1 Počátky učitelské profese – ukončení studia 2015

Na začátek bych ráda citovala akademika Otakara Borůvky, který na besedě pořádané Matematickou vědeckou sekci JČSMF 20. května 1976 v Ústředním klubu školství a vědy v Praze prohlásil: *„Lidský život je nepřetržitý sled nejrůznějších událostí, které jsou podmíněny prostředím, založením každého jednotlivce i nahodilými událostmi, a přitom se tyto faktory vzájemně ovlivňují. Pohlížím-li na svůj život, zdá se mi, že právě ony nahodilé události jej podstatně ovlivnily a do značné míry utvářely tak, jak se skutečně vyvinul.“* (Třešňák, Z.; Šarmanová, P.; Půža, B. 1996, s. 14).

Nahodilé události, které provázely a provázejí můj život, mě vedly k volbě učitelské profese. Uvažování nad učitelskou profesí sahá až do mého dětství. Často jsem nerozuměla chování a přístupům některých učitelů (nespravedlnosti, neznalostem, aroganci, neasertivnímu chování, apod.) Některé „věci“ jsem pochopila až s nástupem do své učitelské praxe.

Svoji cestu k učitelské profesi popisuji v diplomové práci s názvem: *„Zvědomování tacitní dimenze pedagogických znalostí v mé profesní přípravě“* z roku 2015, kde jsem se zabývala nejen tím, co mě vedlo k profesi učitele, ale také jaká je moje ideální představa učitele.

„To, jaká budu učitelka, nezávisí pouze na obsahu a způsobu vzdělávání na fakultě, ale také na tom, jak o sobě jako budoucí učitelce přemýšlím, jak „na sobě pracuji“. Co si uvědomuji, co ne. Případně co chci změnit. Je to vlastně moje cesta za učitelstvím. Co vše mě může na této cestě ovlivnit? Jaké jsou zdroje mého učitelství? (Šprtová, 2015, s. 26).

3.3.1 Moje představa učitele

„Za učitele je považován kvalifikovaný pedagogický pracovník, který je spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky vzdělávacího procesu.“ (Šprtová, 2015, s. 27). Od této definice bych ráda přešla ke svému pojetí, vnímání učitele. To v jakém procentuálním zastoupení všechny složky vykonává, záleží do jisté míry jen na něm. Z toho důvodu se v další části zabývám tím, jaká byla moje představa ideálního učitele před

nástupem do školství. V období, kdy jsem byla plná „ideálů a nadšení“ a mé představy o školství byly trochu jiné než po třech letech praxe.

Učitel je „všestranný“ člověk. Během chvíle musí zvládnout několik činností zároveň. Patří sem např., podíl na prostředí, klimatu třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení atd. (Průcha, Walterová, Mareš, 2008). Všechny tyto činnosti zvládat na 100% vyžaduje určitou disciplínu.

Moje představa učitele se formovala na základě zkušeností ze školního prostředí, ze setkání s učiteli, kteří na mě měli určitý vliv – ať pozitivní nebo negativní, z četby apod. Před nástupem do praxe jsem si vytvořila seznam toho, jak si představuji dobrý vzor a špatný vzor učitele.

Tabulka č. 2: Dobrý a špatný příklad učitele, volně citováno dle Šprtová (2015, s. 28-29):

Dobrý vzor učitele	Špatný vzor učitele
Učitel výtvarné výchovy - osobní příklad, má lásku k umění; spíše umělec než „klasický“ pedagog	Učitel neumí pracovat s novými technologiemi. Moderně vybavená škola, ale zaměstnanci je neumí ovládat.
Aktivní přístup učitele - novinky ze svého oboru, zajímá se o to, co se děje (olympiády, výstavy, společenské akce, divadla, nové technologie, aj.)	Vyučující učí po „20 let“ z jednoho sešitu – hlavní zdroj informací. Určuje barvu pastelky, kterou mají žáci zvolit pro potvrzení podpisu. Demotivace k učení. Zkoušení spočívá v přesné citaci sešitu.
Učitel, který - ví, proč učí; učitelství bere jako poslání; je nadšený do toho co dělá	Učitel má vždycky pravdu. Odmítá jakoukoliv diskuzi. Má „klapky na očích“.
Učitel, který žije i svůj osobní život - „škola pro něho není vše“	Učitel, který neuznává demokracii státu, není tolerantní k náboženskému vyznání.
Učitel - „psycholog“ - učitel vnímá třídu jako celek, ale zároveň zná každého žáka; ví - jaký je člověk „doopravdy“ – nejsou pro něho důležité pouze známky	Učitel neovládá organizaci času – celou hodinu povídá o svém životě, mimo dané učivo. Žák se v hodině nedozví nic, zbytek musí dohánět sám.
Učitel, který má smysl pro humor; je schopen si sám ze sebe udělat randu	Učitel trpí syndromem vyhoření. Práce ho nebaví. Žáci jsou mu na obtíž.
Učitel je vyzrálá osobnost, zná své hranice, uznává morální hodnoty	Negativní vztah učitele k dívkám – při výuce preferuje chlapce.
Učitel, který je kreativní, originální, „nic pro něho není nemožné“	Učitel není tolerantní k jiným předmětům – za důležitý považuje pouze předmět, který učí.
Vzdělanost – učitel rozumí tomu, co učí; orientuje se v dané problematice	Učitel není odborníkem ve svém oboru.
Učitel - kamarád	Učitel bere ideály.
Učitel - který má pochopení pro problémy žáků,	Učitel si „hraje na psychologa“ – ovšem nezná

otevřenost, spravedlnost, důslednost, empatie, důvěra.	souvislosti, dělá rychlé úsudky o žákovi. Tato role není danému učiteli vlastní. Učitel, který „nálepkuje“
Učitel, který je pevný ve svých názorech, dodrží dané slovo.	Učitel říká žákům: „ <i>I když vás nic nenaučím, pořád za to budu mít stejný plat. Tak proč bych učil?</i> “
Učitel „herec“ - svojí motivací, dokáže žáka vtáhnout do daného učiva; inspiruje.	Učitel si neumí přiznat chybu. Projevuje to nejen v komunikaci se žáky, ale i s rodiči. Učitel má vždy pravdu.
Učitel, který umí zkoušet, viz A. Einstein: „ <i>Většina učitelů ztrácí čas tím, že klade otázky, jejichž cílem je, zjistit co žák neumí, zatímco pravé umění tázat se spočívá v tom, že má odhalit, co žák umí nebo je schopen umět.</i> “	Učitel, který do výuky promítá svůj život – vybíjí si své emoce, problémy. Např. <i>Učitel každou hodinu bezdůvodně dává žákům písemku z učiva, u kterého ví, že ho žáci nikdy nenapiší dobře. Protože „nemá zrovna svůj den“.</i>
	Učitel, který šikanuje žáka
	Učitel si hraje na něco, co ve skutečnosti není – rád mění svoji „masku“. Žák nikdy neví, co od něho může očekávat. „Jeden den kamarád, druhý den nepřítel.“

Ze začátku praxe jsem si naivně myslela, že je jednoduché všechny tyto principy dodržovat. Myslím, že důležité je mít cíl a k němu postupně směřovat. Vždy záleží na třídě, na konkrétních žácích a řadě dalších faktorů, do jaké míry se učiteli podaří dojít ke svému „profesnímu cíli“. Ale co je důležité: „Učitel by se měl stále rozvíjet – být motivován a nadšený do své profese.“ (Day, 1999).

3.2 Začátky učení – školní rok 2015/2016

„*Kdykoliv tě roztrpčí něčí chyba, ihned přes ni přejdi k rozjímání o tom, čím asi podobným chybuješ ty sám. Jakmile si tohle připomeneš, rychle zapomeneš na svůj hněv, zvláště když si uvědomíš, že tvůj bližní je k svému jednání puzen. Co má tedy dělat? Můžeš-li, odstraň ten popud v něm.*“ (Marcus Aurelius)

V následujícím textu uvádím reflexi svých postřehů v průběhu učitelské praxe za poslední tři roky, tj. od ukončení magisterského studia (v jiném oboru než právě studuji). V textu jsem vybrala důležité oblasti, které i Podlahová (2004) řadí mezi základní, se kterými je začínající učitel na začátku své profese konfrontován a které popisují v teoretické části.

Měla jsem možnost zažít dvě naprosto odlišné školy. Dalo by se říci – „peklo a nebe“. I po necelých třech letech, když si vzpomenu na moji první školu, tak mi „běhá mráz po

zádech.“ Protože momentálně učím na škole, kde jsou opravdu ideální podmínky, v dalším textu popisuji převážně „kuriozity“, které jsem zažila na svém prvním pracovišti a které začínajícímu učiteli připadají opravdu nepochopitelné. Pozitivní reflexe potom pocházejí z mého druhého působiště, kde klima školy a úroveň pedagogického sboru a studentů je na zcela jiné úrovni.

3.2.1 Reflexe – mentor, zavádějící učitel

Pro začínající učitele je velmi důležité, aby získal kvalitního a opravdu moudrého mentora, který ho „uvede“ do svého povolání. Každý mentor/zavádějící učitel by měl znát, co právě tato pozice obnáší a jaké jsou jeho kompetence. (Zpětně podotýkám, že nejen mentor, ale i začínající učitel.) Zároveň si myslím, že tuto funkci opravdu nemůže vykonávat každý, ne každý k tomu má potřebné kompetence.

Není nic horšího, než pokud uvádějící učitel hledá pouze vaše chyby – ne způsobem rady a pomoci v pedagogických začátcích, ale způsobem obráceným. Každý mentor by měl mít jasno v tom, co říká. Neměl by říkat něco jiného, než koná. Např. „*Příští týden se přijdu podívat na Vaši hodinu*“ – v překladu to znamená: „*Přijdu se podívat hned dnes.*“ („*Jak je možné, že jdete pozdě do hodiny?*“ – přitom Vás právě on svými poznámkami zdržel.) – v tomto případě by se dalo již hovořit i o šikaně na pracovišti.

„Musíte mentorovi každý týden odevzdávat ke kontrole své přípravy.“ (Ovšem v průběhu toho zjistíte, že vůbec nemá představu o tom, jak by měla správná příprava – dle toho, co se učí na pedagogických fakultách, vypadat.)

„Mentor do vašich hodin chodí téměř každou druhou hodinu.“ Nemáte šanci vybudovat si přirozených vztah mezi žáky. Žáci žijí v domněnku, že asi neumíte učit, když je tam stále přítomný zavádějící učitel... Po prvním týdnu učení zjistíte od mentora, že je váš problém, že žáci devátého ročníku neumí základy matematiky, které se učí na prvním stupni ZŠ. Nepřemýšlí o tom, že pravděpodobně je chyba na straně žáka, případně učitelů, kteří učili danou třídu v předchozích letech. (Jak mohl tento žák projít až do devátého ročníku, když neumí sečíst dvě čísla?). Má tohle být vizitka správného mentorství?

Na svém druhém pracovišti jsem měla možnost zažít mentorství, přesně podle modelu, který popisuje Podlahová (2004).

3.2.2 Počáteční nadšení, začlenění do učitelského sboru

Další „negativní vklad“ je vaše nadšení do „všeho“. Máte učitelské místo, plníte si sen, jdete poprvé do školy, atd. Myslím, že každý si vzpomene na pocity, které zažíval první dny ve svém prvním zaměstnání. Nadšením si proti sobě „popudíte polovinu“ učitelského sboru...Neboť není normální se těšit do práce a ještě k tomu se usmívat, mít nové nápady, a nerozumět tomu, proč některé „věci prostě nejdou“.

V kabinetě získáte minimálně další tři kolegyně. Jedna je zapšklá žena středního věku, která má ve všem pravdu a donáší na Vás k vedení školy. Druhá je vyhořelá maminka po mateřské dovolené, která od příchodu až do odchodu říká svoji mantru „já chci domů“. Zjistíte, že se dá věda dělat i z ničeho. Důležité je, aby bylo vidět, že něco děláte, i když to vlastně nemá žádný logický význam. Proč pracovat efektivně, když to jde neefektivně, ale vypadá to, že jste časově vytíženi. Ano již v průběhu přípravného týdne zjistíte, že byste měli minimálně o 200% zpomalit, abyste zapadli.

Jedná se o další faktor, který zmiňuje Podlahová (2004) o počátečním nadšení začínajících učitelů. Myslím, že toto nadšení může být velikým přínosem, pokud je podporováno ze strany kolegů. V opačném případě dochází k demotivaci a nastává otázka, má smysl zůstat v českém státním školství?

3.2.3 Kázeňské problémy

Kázeňské problémy jsou dalším faktorem, kterým je nejen začínající učitel vystaven. Představa o řešení kázeňských problémů, případně vlastní zkušenosti, se často dostává do konfliktu s danými předpisy v konkrétní škole.

Setkala jsem se s případem, kdy jakýkoliv kázeňský problém byl řešen pouze poznámkou. Nehledalo se řešení, jak předejít tomuto problému, případně jaký zvolit adekvátní trest. Cílem bylo psát poznámky. „Čím více poznámek učitel dal, tím to pro něj bylo lepší.“ Pokud nesouhlasíte s daným řešením, není prostor pro diskusi. Ve škole není nikdo, na koho by bylo možné se obrátit s řešením daného problému. Moc jsem neporozuměla významu psychologa a poradenského centra na dané škole. Opět ovšem musím podotknout, že se liší škola od školy a velký vliv zde má i vedení školy.

3.2.4. Autorita učitele

Autoritu si začínající učitel buduje už od prvního vstupu do školy. Pokud si nastavíte „vysokou laťku“, tak můžete kdykoliv snižovat, opačný systém nefunguje. Žáci si všímají

veškerého vašeho chování. Pokud jednou určíte daná pravidla, musíte je dodržovat. Jakmile jednou polevíte, vaše autorita klesne. Platí vše, co uvádím na straně 16-17 v teoretické části.

3.2.6 Časová náročnost učitelské práce

Časová náročnost učitelské práce je větší, než se zpočátku zdá. Pokud by platilo, že na každou vyučovací hodinu potřebujete hodinu přípravy, tak by se dalo říct, že 40 hodin týdně je adekvátních. Ovšem příprava většinou netrvá pouze hodinu, protože chcete mít připraveno: vlastní prezentaci, pracovní listy, pokud možno krátkou videoukázku, nějaký test, dále osnovu učiva atd. Dále v přípravě máte uvedeny všechny cíle, kterých chcete dosáhnout, kompetence kterým chcete žáky naučit apod. Zároveň počítáte s tím, že po každé hodině by měla proběhnout vlastní sebereflexe. Zároveň je třeba počítat také s přípravou a opravou písemných prací. (Zde se časová náročnost odvíjí od aprobačního předmětu.)

Ovšem jak uvádí Podlahová (2004), do učitelské náplně nepatří pouze edukační činnost, ale zároveň by měl začínající učitel počítat s tím, že je třeba účast na různých poradách, třídních schůzkách, akcích školy, případně může učitel získat další činnosti, dle dané aproby. V tomto případě se už na 40 hodin týdně nedostanete.

Uklidňující je to, že přípravy, které jednou vytvoříte, bude možné využít i v příštích letech. Je rozdíl, pokud dané učivo učíte poprvé, nebo potřetí. Časem zjistíte, co dělá žákům problém, na co je důležité se zaměřit, nebo naopak. Momentálně jsem ve stádiu, kdy si nedovedu představit, že bych měla jeden sešitek a z toho dalších 20 let diktovala dané informace. Přípravy mě baví a mám radost, když jsou něčím zajímavé. Otázkou pak zůstává, má učitel zůstat ve školství pokud zakrní ve svých přípravách?

Ovšem s ohledem na počet hodin týdně, není reálné, aby každá hodina byla vždy zajímavá a jedinečná.

3.2.7 Materiální vybavení školy

Každá škola je jinak materiálně vybavena. Po přechodu z VŠ do zaměstnání je začínající učitel překvapen z toho, že není samozřejmostí vybavení, o kterém se učil na VŠ, případně které měl možnost sám využívat a tudíž musí hledat alternativy.

Vnímám, že velkou výhodou má učitel, který je schopen ovládat moderní technologie. Zde bych pouze podotkla, že materiální vybavení školy není vše. Myslím, že pokud je příznivá atmosféra na pracovišti, tak je to velikým darem a má mnohem větší hodnotu, než škola, která je po materiální stránce vybavena perfektně.

3.3 Akční výzkum mezi studenty 2016/2017

3.3.1 Názory studentů na začínajícího učitele

Tento výzkum probíhal u studentů druhého a třetího ročníku, střední odborné školy pedagogické ve školním roce 2016/2017. Celkem bylo dotazováno 36 studentů. Studentům bylo zadáno, aby napsali krátkou úvahu na téma „začínající učitel“. Zajímalo mě, co považují studenti za pozitiva a co za negativa u začínajícího učitele. Nabídla jsem jim možnost, aby porovnali začínajícího učitele s učitelem expertem. Chtěla jsem zjistit, do jaké míry odpovídá představa studentů o učiteli mému ideálu učitele, který jsem si stanovila na počátku své profesní kariéry. Studenti nebyli ničím omezováni – jedná se o volné vyprávění.

***** - barva zvýrazňuje klady začínajícího učitele, případná doporučení

***** - barva zvýrazňuje negativa začínajícího učitele

Student č. 1

„Dostala jsem za úkol vypracovat úvahu na téma, co si myslím o učitelích, kteří začínají učit. No, na začátek bych jim doporučila, aby si udělali u dětí (zvláště našeho pubertálního věku) určitou **autoritu**. Pokud si ji ze začátku neudělají, buď z důvodu, že nechtějí být přísní na děti, tak jim na sto procent přerostou přes hlavu a jejich kročení nebude snadné. Pak jsou tu učitelé, kteří chtějí být celebrity a tak nezkouší a jsou takoví ti „dobráci od kosti“. No děti nebo studenti je zbožňují, říkají si: „To je cool učitel, nezkouší a je „vpoho“, u toho mi leccos projde“. Takže **učitel klesne na úroveň nejlepšího kamaráda, a když se pokusí tuto drobnou chybu napravit, děti ho začnou pomlouvat, kritizovat a bude z toho mít akorát tak problémy**. Navíc studenti půjdou k maturitě a zjistí, že ho tento učitel moc nenaučil. No, ale nejraději mám skupinu učitelů, kteří **naučí a navíc jim nechybí smysl pro humor**. Těch je opravdu málo hlavně je to strašně těžké udržet si respekt a přitom si zachovat dobrou náladu. Nenechte se tímto textem nějak ovlivnit, vždyť dobrým učitelem můžete být i vy.“

Student č. 2

„Začínající učitel si **musí najít nejdřív svůj systém vyučování a musí si vybudovat respekt**. Řekněme si to narovinu, když přijde mladý/á učitel/ka, tak z nich moc dětí respekt nemá. Ale po chvíli si ten respekt udělá a už si k němu nedovolí to co před tím. Rozdíl mezi dlouholetým

učitelem a začínajícím učitelem je určitě **respekt**, větší praxe a už má své portfolia a různé věci nachystané. Zatímco **začínající učitel si to musí všechno vybudovat**, ale tímto si prošel každý učitel a k této práci to prostě patří. “

Student č. 3

„Myslím si, že **i když nemá tolik zkušeností mněl by učit s dobrou náladou a s chutí, ale zároveň by měl být důsledný**, aby ho žáci poslouchali. Měl by **hodně komunikovat s žáky a dobře se s nimi seznámit**. **Také by měl být milí a ochotný žákům vysvětlit učivo, když ho nepochopí. Dále by měl být spravedlivý. Neměl by se učení bát a ani žáků. Neměl by být hysterický, protivný, zamlklí a neměl by si zasedávat na žácích.**“

Student č. 4

„Přijít na novou školu není žádná hračka. A to ať jsi žák nebo nový učitel. Možná že děti to mají trošku lehčí, když udělají chybu, nevšimne si toho tolik lidí, a když tak se ho dobrý učitel zastane, ale když se splete učitel a je nový, tak ho sledují všechny oči ve třídě. Zaručeně nepotrvá dlouho a bude o všem vědět celá škola. Někdy si žáci udělají o učiteli obrázek, aniž by ho předtím na nějakou hodinu měli. **Myslím si, že začínající učitel se daleko víc snaží, aby děcka dávaly pozor, snaží se být hodný, ale často mu dojdou nervy, protože si ještě nezvykl na ty malé drzouny. Nový učitel se dlouho připravuje na výuku. Zůstává ve škole a vytváří materiály a kopíruje texty. Na rozdíl od učitelů, kteří už na škole pracují dlouho a už XY let používají pro všechny třídy stejné materiály a říkají ty stejné věci, které už mají téměř naučené jako básničku, takže si už nemusí nic chystat. Toto ovšem neplatí pro všechny. Myslím si, že každý je v tomhle individuální, ale tyto znaky se podle mě objevují často.**“

Student č. 5

„Začínající učitel by podle mě jako první měl **zvládnout trému**. Je jasné, že první praxe, nebo jiné zkušenosti s učením, jsou spojené hlavně se stresem a trémou. **Zažila jsem pár čerstvě začínajících učitelů, kteří si potřebovali získat autoritu, bohužel to udělali špatným způsobem...Začali nám dokazovat, jak jsou dobří, co umí, že jsou Někdo a my jsme ti „špatní“ co nic neumí. Tohle je přesně to, co my žáci vycítíme, že si na nás jen zvyšují ego. Správný učitel by měl spíše inspirovat žáky, aby je to bavilo, aby se to chtěli učit, aby jim dokázal, že na to mají a nejsou k ničemu. Měli by z žáka dostat to dobré, ne podněcovat to**

špatné. Na druhou stranu, žádný učený z nebe nespádl. Já se spíš snažím respektovat to, že je mladý a nezkušený a chápat, že to je těžké, hlavně v dnešní době, když morálka hodně klesla. Také si myslím, že někdo se prostě narodí jako charismatická bytost, která je autorita sama o sobě, žáci k ní vzhlíží, nepotřebuje si zvyšovat žádné ego, protože i tu pozornost získá, protože žáci vycítí, že věří tomu, co říká a ví, o čem mluví a že jí to baví. Zažila jsem učitele, kterým je to už jedno...nebaví je učit, takže ani žáci se nechtějí učit a nebaví je to. Dobře se radí těm, co stojí okolo a jen přihlížejí, takže je nejlepší si to zkusit sám, než mít plnou pusku nápadů...nejlepší zkušenosti s učením se získají praxí, takže bychom měli být trpěliví a shovívaví. Učitel se taky musí naučit učit a to chvíli trvá.“

Student č. 6

„Dostala jsem úkol, zpracovat úvahu na téma začínající učitel. Bude to pro mne těžké, vystihnou všechny mé názory, ale alespoň se o to pokusím. Z mého hlediska má začínající učitel nebo profesor veliký temperament a nápaditost. Je ale poněkud naivní a zkouší různé cesty, jak vycházet se žáky. Oprati tomu učitel, který má víceletou praxi, má již stanovená svá kritéria a hranice. Ne vždy chce s žáky komunikovat, nebo i smlouvat. Mnoho mladších a začínajících učitelů si s žáky rozumí více a snaží se výuku odlehčit. Onehdy jsem měla ve výuce jedu mladou studentku VŠ, a její charakter a pojetí dané hodiny mne mile překvapil. Dokázala učivo vysvětlit lépe, než profesor s dlouholetou praxí. Ne, že by každý starší učitel měl být špatný, ale mladí lidé tvoří naši budoucnost a musíme brát v potaz to, že populace se postupem času vyvíjí ke stále větším poznatkům a pokrokům. Ze strany žáků působí mladí a noví učitelé sympatičtěji a čekají porozumění, ale ne vždy se ho dočkají. Záleží i na tom, jak byl nový učitel veden k výuce. Jestliže jej od začátku učili být tzv. odměřený a nekompromisní k žákům. Touto úvahou jsem nechtěla nikoho odsuzovat.“

Student č. 7

„Já osobně jsem toho názoru, že začínající učitel není nikdy tak dobrý jako ten, co už nějaký čas učí. Ne že by snad měl méně znalostí, ale myslím, že si nedovede sjednat pořádek a neumí to s dětma tolik, jako již vypracovaný učitel. Často také učitelé se zkušeností tolik nehrotí nějaké přestupky a je s nimi větší legrace, protože jsou nad věcí. Zase naopak si ale „nový“ učitel pamatuje, jaké to bylo, když byl také studentem - a že to není dlouho. Proto se třeba dokáže vyvarovat toho, jak se učitelé k němu chovali, při jeho studiu. Nevím proč, ale začínající učitelé mi vždy přijdou arogantní. Alespoň já jsem se s takovými většinou setkala.“

Asi se cítí moc důležití a někteří to dávají najevo víc, než je třeba. Je to i samozřejmě o dětech, které učí. Musím uznat, že to začínající učitel nemá lehké. Děti zkouší, co si k němu mohou dovolit, je v novém, pro něj neznámém prostředí a určitě to přináší spoustu starostí, takže možná ani není divu, že se občas chová poněkud podrážděně.“

Student č. 8

„Začínající učitel by si jako první měl vybudovat autoritu u žáků. Ať už to jsou žáci základní školy, střední školy, mateřské školy apod. U všech žáků by tu autoritu měl mít. Kdyby ji neměl, tak jde svět do kopru. Učitel ty žáky má vést po dobré cestě. Učitel(ka) ve školce učí děti správnému chování. Tudiž hlavně učitelky ve školce by měli mít autoritu. Ano, vychovává je rodič, ale paní učitelka je takový záskok za maminku, když s ním dítě není. Bez autority si děti dělají, co chtějí, neposlouchají. S autoritou děti poslechnou a může být mezi učitelem a žákem dobrý vztah. Jako příklad si můžeme vzít film „Fakjů pane učiteli“. Učitel potřebuje pevné nervy a to ne jen učitelé co už to dělají nějaký ten delší čas. Aby si tu autoritu začínající učitel vybudoval, potřebuje také pevnou vůli. Nemůže to vzdát hned po prvním dni učení. Když je mezi učitelem a žáky dusno, tak to není dobré ani pro učitele, ani pro žáka. Podle mě to celý záleží na té autoritě. Nejlépe, podle mě, si ji vybuduju tak, že se učitel bude chovat k žákům tak, jak chce, aby se žáci chovali k němu. Tudiž když jako začínající učitel bude hned přísný, protivný a všechno zlý kolem toho, tak to asi nebude moc dobré. I když by ten učitel nějakou tu přísnou kázeň mít měl, tak by neměl tolik, ale zase nesmí polevovat a žákům všechno dovolit. Zatím co jsme měli začínající učitelky tady na škole, co byly na praxi, byly super. Nebyly přísné, ani hodné. Řekla bych, že to je o autoritě všechno, protože každý učitel chce mít dobrý vztah se žáky.“

Student č. 9

„Zdá se mi, že začínající učitelé mají více idejí, jsou pro svoji práci více nadšeni, samozřejmě se najdou i výjimky. Na mé staré základní škole byli mladí učitelé, kteří byli nadšeni pro svoji práci a odhodláni ty děti opravdu něco naučit. Taky jsem se setkala s tím, že někteří učitelé brali svoji práci jako každodenní rutinu a jenom jakýsi způsob jak si vydělat peníze, ale podle mě by to mělo být více, než jen nudné pracovní zaměstnání, které prostě musíme dělat. Mladí učitelé jsou nabití jakousi teorií z vysoké školy. Spoustou psychologie, ale také novými učebními metodami, pro které se někteří žáci nadchnou. Záleží na tom, zda ten učitel, který dostane svoji první třídu, kterou bude učit, děti zaujme nebo to pro ty děti bude jen další

nudný učitel. Někteří žáci potřebují být motivováni právě přístupem učitele. Když je učitel chápavý, mladý a má určitý respekt je to dobře. Samozřejmě, že nejde si z dětí udělat kamarády, ale něco jako přátelství by tam fungovat mělo. Kdyby se mladý učitel, který je poměrně nezkušený rozhodl přizpůsobit si děti na kamarádkou úroveň, tak by se to mohlo lehce zvrhnout. Nemluvě o tom, že si myslím, že by ho děti braly jako kamaráda a kdyby po nich chtěl třeba, nějaký úkol, tak by ho nesplnily a braly by to v pohodě. Jelikož je to náš milovaný kamarádký učitel, který nad tím mávne rukou. Kdyby, ale zvýšil hlas, tak by se mohlo stát, že ho děti nebudou mít rády. Přestanou rády chodit na jeho hodiny a kantor už bude pouze „ten učitel“. V mnoha případech je to také tak, že starý učitel radí novému, co a jak. Ten mladý s tím třeba nemusí souhlasit nebo naopak může. To také pak může dopadnout tak, že mladý učitel má jiné či stejné metody jako ten starý. Zkrátka si myslím, že nezáleží na věku, ale na přístupu k práci, kterou máme. Práci, která nás má bavit a to obzvláště tehdy, když vzděláváme a učíme budoucí generaci.“

Student č. 10

„Myslím si, že každý začínající učitel to má těžké. Nemá dostatek zkušeností oproti učitelům, kteří učí skoro celý svůj život. Záleží samozřejmě i na tom jak se chová. Někteří učitelé jsou už od začátku nepříjemní a je potom jasné, že my jako žáci k nim nebudeme mít moc velkou úctu. Třeba já jsem měla na základce za třídního učitele nového učitele. Vycházeli jsme s ním skvěle, ale měli jsme jednu učitelku, která na nás jenom řvala a tak jsme dělali v hodině nepořádek. U ní ho dělaly všechny třídy a to byla učitelka už několik let. Nakonec ze školství úplně odešla. Myslím si teda, že záleží, jak se k nám učitel chová a nezáleží na tom, jestli je ve školství několik let, nebo teprve začíná.“

Student č. 11

„Začínající učitelé připadají mi trpělivější, mají k nám blíže. Nejsou moc zkušení, nemají úplně přehled jako ti učitelé, kteří učí už dlouho a ví co a jak, bereme je méně jako autoritu, když je to úplně začínající učitel tak se na nás učí, jak má učit. Zatímco učitelé, kteří učí dlouho už ví, co mají dělat, ví jak to chodí (v zařízení ve, kterém učí i v životě), mají více zkušeností se svojí prací, větší autorita vůči nim, mají zaběhlé své metody u kterých ví, že to pochopíme. Občas mi ale přijde, že si myslí, že ví všechno nejlíp, někdy nejsou úplně příjemní.“

Student č. 12

„Je jasné, že nemají tolik zkušeností jako učitelé co už učí mnoho let. Proto jsou začínající učitelé mírnější. Neplatí to však u všech. Myslím si, že každý začínající učitel by už ze začátku měl působit přísněji. Nemyslím to tak, že by měl hned první hodinu žákům dát test, ale neměl by žákům dovolit, aby byli na něj drzí a podobně. Někteří žáci totiž ze začátku, když nastoupí nový učitel, zkouší, co vydrží. Proto by se noví učitelé neměli nechat a nastavit nějaká „pravidla“. Zkrátka ukázat žákům, že jsou jako každý jiný učitel, na „vyšší pozici“. Začínající učitelé by si také měli najít způsob, jak uklidnit třídu. Z vlastní zkušenosti, nemám nic proti tomu, když žák s učitelem má vztah spíše jako s kamarádem, ale je potřeba nastavit nějaké meze. Ne vždy to je dobrá volba. Určitě si myslím, že je pro většinu žáků dobré, když si v učiteli najdou jakousi důvěru a učitel dokáže poskytnout žákovi v něčem pomoc, nebo když je učitel ochoten konzultovat s žákem i věci mimo učivo. Ne vždy to ale učitel může ovlivnit. Co se týče učení si myslím, že bych začínajícímu učiteli poradila, aby se snažil žáky motivovat k učení dané látky. Aby prováděl třeba krátké opakování a shrnutí dané látky. Určitě jsou velmi dobré názorné ukázky a příklady. (obrázky, příklady např. ze života atd.)“

Student č. 13

„Myslím si, že začínající učitel má určitě klady i zápory, výhody i nevýhody. Mezi výhody bych zařadila to, že není unavený z učení, které dělá celý život a nemá ještě jakousi „alergii“ na nevychované děti, uřvané hodiny a přestávky. Taky si myslím, že mladý učitel je ještě plný nápadů a nových metod a praktik z vysoké školy. Mám dojem, že mladý učitel má k dětem blíže a lépe je chápe. Mezi nevýhody zahrnuji to, že starší učitelé mají větší praxi, někteří jsou i hodnější, co se týče testů, bodování, trpělivosti. Znam mladé učitele, kteří jsou striktní, trestají studenty za to, že teď dostudovali těžkou školu, tak potrápí i je. Znamkování u těchto typů učitelů je velice striktní, žádná malá rada při testu, absolutní nevstřícnost-jen PRAVIDLA, PRAVIDLA, PRAVIDLA.“ Myslím si, že učitel by měl být z části i kamarád, přijde mi to jako nejlepší způsob výuky. Neříkám, že by měl nechat opisovat, nemít autoritu a další, ale tím, že bude dělat „bubáka“ to bude jen horší...Toto nechápou někteří mladší, ani starší učitelé. Nejlepší je najít si nějakou cestu společného vyjití. Nakonec chci říct, že nezáleží na věku ani době učení, ale na tom, jaký má učitel přístup k celé věci. Učitel opravdu nemůže být každý.

Student č. 14

„Mnoho žáků a studentů určitě zažili někdy učitele, kteří je učili a byli v tomto oboru noví. Sice byli na praxích, ale to je přece něco jiného učit třídu, kde v zadní lavici sedí vyučující té třídy. Potom když nastoupí do práce tak jsou ve stresu (někteří) a díky tomu si na začátku nezískají respekt a úctu. Můžou za to ti žáci to ano, ale jen z části. Učitel si musí udělat nějakou „pověst“. Oproti novým učitelům mají výhodu učitelé staršího věku, mají více zkušeností. Možná by i mohli poradit mladším kolegům, jak na dnešní děti. Přece jenom taky jednou byli ti „nováčci“. Pro učitele právě vyšlých z univerzit, by měla existovat nějaká přednáška o tom, jak být vůbec ve svém oboru dobrý.“

Student č. 15

„Jednu výhodu, ale přece jenom mají. Moderní technologie se stále vyvíjejí. Jenže pro ně přejít od starého OS na nový není tak složitý jako od knížek právě na technologie. Dříve se informace brali pouze z tištěné formy, dnes už si informace všichni hledají na PC. Možná noví učitelé v MŠ nemají až tak těžké se zapojit. Děti mají v učitelovi vzor a ví, že ho musí poslouchat. Zatímco na základní škole jsou děti spíše za trest a taky to tak berou. Kolikrát až v posledním ročníku ZŠ si uvědomí, že vzdělání je důležité. Proto je stále větší a větší zájem o SŠ a SOŠ. Tam noví učitelé takový problém nemají, protože žáci jsou tam dobrovolně a chtějí něčím být. Tedy aspoň u mě to tak je. Doporučila bych jim pořád nepředhazovat školní řád a volání rodičům, protože tím si ty žáky akorát znepřátelí.“

Student č. 16

„Vy sice mluvíte o začínajícím učiteli a vysloužilém učiteli, ale podle mne nejde o to, zda je učitel „zelenáč“, nebo „štramák“. Záleží totiž na jeho charakteru, znalostech a schopnosti vytvořit si u žáků respekt. Jako studentka střední školy jsem prošla hodinami mnoha učitelů, a nejlepší zkušenosti mám s vysloužilými učitelkami a mladými učiteli. Ženy totiž během let získávají ráznost, zatímco muži ji ztrácejí. Všeobecně, když budu mluvit o začínajících učitelkách, tak jejich hodiny jsou většinou úplně k ničemu. Nejsou schopné si udržet respekt svých žáků, jsou nervozní, a nechají se žáky využívat. Jejich kladem je, že se žákům snaží vždy vyjít vstříc, a to je podle mne hlavní problém, proč jsou žáci schopní s nimi „zametat“. Vysloužilé učitelky jsou naopak nekompromisní a přísné. Vždy vědí, co mají v danou chvíli říct. Jsou si, jak se říká, „jisté v kramflecích“. Žáci z nich mají respekt, často až posvátnou hrůzu, ale jsou to jediné učitelky, jejichž učivo i průpovědky si člověk vybaví i ve stáří.“

U vysloužilých učitelek jsem nedávno potkala ojedinělý případ senilní stařenky, která je snad ještě horší, než začínající učitelka. Tento druh učitelek je však velmi vzácný. **Mladí učitelé jsou většinou rázní, energičtí a přátelští.** Žáci je proto mívají rádi, a odpustí jim i to, co by začínajícím učitelkám neodpustili. **Nenechají si nic vemluvit, a jejich hodiny bývají velmi zábavné.** Vysloužilé učitele bych rozdělila na dvě skupiny. Jedna skupina jsou sešlí muži bez elánu, kteří nejsou schopni udržet pozornost svých žáků. Rádi by učili s rázností, jako učili za mlada, ale nemají na to dost energie. Ve schopnosti něco žáky naučit bych je přirovnala k začínajícím učitelkám. Druhá skupina vysloužilých učitelů je na úrovni vysloužilých učitelek, tedy jedni z nejlepších učitelů, se kterými se za svůj život setkáte. “

Student č. 17

„Na tuto otázku se odpovídá těžce. Rozhodně záleží na tom, **jaký je nový učitel, jakou má osobnost a jak se umí projevovat.** Myslím, že **moc dělá první dojem.** Pokud žáci **vy cítí nějakou nejistotu u profesora, tak začnou zkoušet, co si smí dovolit a hledat hranice.** Pokud v tomto případě učitel neprojeví svou autoritu, žáci ho mají “na háku“, vyrušují, zlobí a dovolují si i to, co jinde ne. Nastává i možnost, kdy učitel je **velice autoritativní, striktní, působí přísně.** Zde se může stát, že **žáci sice budou dávat pozor a nebudou se bavit, ale zároveň se budou obávat další hodiny.** **Nebudou-li se do předmětu těšit, ztratí určitý zájem o předmět a budou podávat i horší výsledky, co hůř, mohou si k předmětu vytvořit i silný odpor.** Zvláště v uměleckých či sportovních předmětech jsou někteří žáci více nadaní. Jiným to nejde, i když se snaží, nemá tedy cenu vyžadovat příliš vysoké a nereálné nároky na tyto žáky. Z mého pohledu je nejlepší, když si **nový učitel umí studenty získat tak, že je umí zaujmout (zábavným a zajímavým výkladem), ale zároveň si srovnat ty, kteří zkouší, co vydrží.** Rozhodně je potřeba klást přiměřené nároky a volit individuální přístup (každý kolektiv je jiný). Nejde o to žáky přehnaně strašit a zahrnovat nesčetným množstvím písemek a úkolů, ale najít způsob jak v nich vyvolat zájem, těšení se do hodiny, kde jim předáte vědomosti. “

Student č. 18

„Podle mě je spousta pro a proti. Nový **mladý začínající učitel je většinou a „generací“ blíže žákům/studentům.** Proto možná bude brán studenty na vědomí více než nějaká „stará rašple, která přesluhuje a dávno měla být v důchodu“. Zároveň však **může být věk překážkou.** **Každý žák si spíše troufne na někoho většinou bližšího.** Ale dnešním děčkám už je to podle mě celkem jedno.... Neměl by začínat jako nejlepší kamarád, nějakou tu autoritu si vybudovat musí. Ale

je podle mě nesmysl dřít děcka z kůže, jen proto, aby ho poslouchaly. Neexistuje člověk, který by udržel pozornost v kuse 24 hodin denně..... Já osobně „mám nejraději“ (ironie), když přijde nový/á učitel/ka, který/á se chová, jako kdyby byl jejich předmět tím nejdůležitějším a jediným na světě, a proto chce po nich každou blbost. Každý učitel by měl brát ohled na to, že toho času studenti moc nemají a že existují i jiné předměty než je jeho, a tak nemají čas se zabývat každou prkotinou, kterou jim zadá za DÚ – pokud by to nemělo nějak pomoci studentovi s tím tématem, kterému se právě v předmětu věnují.... S tímto případem jsem se já vždy setkala s novými mladými učiteli... Každý, a obzvláště nový, učitel by měl být autorita a přítel zároveň. Měl by klást důraz na opravdu potřebné věci, které opravdu v životě využijeme, a nebírat čas studentům blbostmi, které mu v ničem nepomohou.... ☺“

Student č. 19

„Začínající učitel má podle mého názoru těžkou funkci. Když vyjde z vysoké školy má pozitivní představy, jak ho budou děti poslouchat, dávat pozor, nebavit se a on že bude milý, hodný, spravedlivý... Ve škole ho také učí, jak má učit, jak přijímat zpětné vazby, známkovat atd. Podle mého názoru je však nově vyšlý učitel až moc namotivován. Ony děti, když si učitel neudrží jenom chvíli autoritu, hned toho zneužijí a budou zlobit. Tohle je problém učitelů, kteří si řeknou, že budou ti hodní. Druhý druh učitelů je ten co bude dávat i nesmyslné domácí úkoly, které nepatří do hodiny předmětu nebo bude mít příliš velké nároky: každý den domácí úkol, přísně známkovat... Tímto nechci říct, že by učitel neměl dávat domácí úkoly a měl by si nechat všechno líbit, ale měl by mít i jisté pochopení ke studentům a žákům. Učitel, který má už 50 letou praxi, už ví, jak se žáky pracovat, má jasně dané podmínky a dokáže si zjednat autoritu. Podle mého názoru se musí nově začínající učitel trochu uklidnit a stanovit si své priority: jestli chce děti učit nebo trápit. A také jde všechno lépe po dobrém než po zlém. A také záleží na tom, kam půjde učit. Na 1. stupeň je potřeba člověk, který děti přitáhne k sobě, bude je opatrovat, na 2. stupeň je potřeba člověk se silnými nervy a pochopením pro pubertáčky.... Když se člověk rozhodne být učitelem, měl by mít dobrou povahu = jít do školství POMÁHAT malým začínajícím lidem vstoupit do života, a jestli se někdy do školství podívám, budu to tak i brát.“

Student č. 20

„Dle mého názoru by si každý učitel měl stanovit priority a zásady ve svém učení/učivu. Podle toho jaké zkušenosti získal a měl možnost okoukat z praxí, by měl vycházet. Samozřejmě, že

každá třída je úplně jiná a na každou platí jiné praktiky, to mu však nezabraňuje, aby vycházel z toho, co měl možnost vidět a zažít. Z vlastní zkušenosti, kdy jsme v 8 třídě měli u nás na praxi studenta VŠ, vím, že každou hodinu zjistil nové poznatky a poté je v dalších hodinách využíval a zjišťoval, zda na nás neplatili pouze tu jednu hodinu. Jeho první hodina byla stylem, že měl prezentaci, která byla šíleně obsáhlá, a strašně valil, aby vše stihl. Ovšem to se mu nepovedlo a už nikdy toho tolik v jedné hodině stihnout nechtěl a neplánoval. Měl ještě tu výhodu, že následující rok nastoupil za naši učitelku zeměpisu. Tím pádem věděl už jak na nás. A hlavně věděl jakým stylem a způsobem nás učila před ním. Vzhledem k tomu, že on sám měl velice podobný styl, tak jsme s ním problém neměli a on s námi taky ne.) Toto si myslím, že je adekvátní začátek, samozřejmě když se přidá trocha toho, štěstí hned to jde líp.“

Student č. 21

„Začínající učitel“ Podle mě začínající učitel **chce být co nejvíce pečlivý, hodně toho stihnout, nemá ještě tolik zkušeností s organizací výuky a přitom chce na sebe udělat dobrý dojem.** Někdy má **moc velké nároky na studenty – aby se toho co nejvíce naučili – ale měl by si uvědomit, že ne každý student ten konkrétní předmět bude v životě potřebovat.** Myslím, že je důležité, aby si u studentů vydobyl **respekt.** Někdy je **hodně nervózní, má v hodinách chaos a moc rychle vysvětluje látku.**

Starší učitel Má už určitou praxi – jak zorganizovat výuku, snaží se sdělit a naučit studenty jen to, co budou potřebovat. Má určitý respekt u studentů. Také dávají studentům určité rady do života, protože toho hodně zažili – a také na odlehčení hodiny říká vtipné historky.“

Student č. 22

„Nevím. Nevím. Nevím. Nemám moc ráda taková nekonkrétní zadání. **Myslím si, že učitelé, kteří začínají, to mají určitě hodně těžké.** Na druhou stranu ti, kteří už mají praxi třeba 20 let, mají na škole nějakou pověst a pro ně to určitě moc jednoduché taky není. Někteří učitelé učí dobře, někteří hůře. Myslím si, že jsem zatím ideálního učitele neobjevila. **Určitě je důležitý první dojem.** I když v každém případě taky ne. Může se stát, že nám některý pedagog nesedne, ale postupně se změní náš názor na něj a začneme ho považovat za jednoho z nejlepších učitelů. Záleží na vzájemné komunikaci a osobním přístupu ke každému jednotlivě, ale i k celé skupině. **Je důležité, aby učitel zadával stejné domácí úkoly všem** (i když je více skupin jedné třídy). Proč dostaneme všichni domácí úkol za to, že jsme ten předchozí nesplnili? Přitom někteří jej splnili... Občas tomuto nerozumím. Nevadí mi to, ale aspoň aby to nebylo zadané

v podstatě jako za trest. Možná učitele moc neceníme a je to škoda. Spousta z nás se vydá pedagogickým směrem, tak bychom se měli poučit z chyb a stát se ideálním učitelem ☺“

Student č. 23

„Pokud chce učitel nastoupit do nějakého zařízení, kde bude vzdělávat mladé žáky, měl by ovládat předmět, který bude učit a nepochybovat o svých znalostech v něm. Začínající učitel by si měl udělat v každé třídě nějaký systém, a taky si musí udržet pořádek, aby nebyl žáky po prvních minutách zanedbán. Musí se představit a myslím, že by měl žákům i vysvětlit svůj postup a své představy vyučování. Nejen, že je bude jen učit a k vyučování v každé hodině bude využívat učebnici. Látku by měl prolínat s jinými činnostmi (hry, pracovní listy, práce ve skupinkách...) a jiné další aktivity. Během jednoho až dvou měsíců, by měl žákům prokázat, že to myslel vážně a alespoň jednou do měsíce provést aktivitu. Pokud během pár měsíců zjistí, že to žáci neocení, nebo nedělají to, co by měli, může tuhle metodu vyučování vyloučit. Každý učitel se musí k žákům chovat vstřícně, taktně a chápavě. Po svém nástupu by začínající učitel neměl chtít žádné obtížné úkoly a jeho zadaná kritéria by neměla být příliš krutá, jelikož i na základě těchto věcí žáci tvoří vztah k němu. Žáci také berou ohled na jeho vzhled a přístup k nim. Začínající učitel by měl být schopný se s žáky bez problémů domluvit, pokud vyjdou na povrch nějaké nesrovnalosti. Začínající učitel by měl zaujmout, také pobavit. ☺“

Student č. 24

„Začínající učitel má u žáků, až moc velká očekávání. Myslí si, že se všichni budou učit, snažit, ... přitom to tak většinou vůbec není. Nemá zkušenosti s tím, kolik toho žáci mohou vstřebat při hodině a někdy je to zdlouhavé nebo moc složitě popsané a on se pak diví, že je toho na žáky moc. Co se týče testů a domácích úkolů, mi přijde, že zapomíná na žáky a jejich povinnosti, kroužky, zájmy a myslí si, že má celé odpoledne, víkendy a prázdniny jen na učení psaní dlouhých esejí, které mu nic nedají. Z toho také často vzniká nenávisť k novému učiteli. Samozřejmě, že se občas objeví učitelé, kteří si to uvědomují, ale moc jich není. Někdy se stává, že si učitel už na začátku u třídy neudělá žádnou autoritu a pak se diví, že ho nikdo neposlouchá a nevnímá, což si měl uvědomit už dávno. Ale to se děje i u učitelů s praxí. Učitelé, kteří učí už delší dobu, mohou být fajn, mít autoritu, meze při dávání úkolů, učiva. Ale existují i takoví, které učení už omrzelo, přestalo bavit a to pak naprosto ovlivní žáky, které i důležitý či zajímavý předmět nezajímá a to jen kvůli učiteli.“

Student č. 25

„Začínající učitel je pro mě ztělesněním člověka, který má velké očekávání a představu, jak změni svět. Minimálně školní svět. Ve většině případů odejdou ideály a přijde zklamání. Nebo ne? Student pedagogické fakulty je někdo chytrý, cílevědomý a odhodlaný. Někdo, kdo chce dělat něco přínosného pro budoucnost dětí, světa. Takoví lidé mají můj obdiv, ale nikdy bych k nim nechtěla patřit, takové odhodlání nemám. Krásně si naplánují svoje výchovné a vzdělávací metody, často zařadí do svého plánu hry a zábavu, představují si, jak nadchnou a zaujmou děti, jak v nich zakotví touhu po vzdělanosti, po vzdělanějším světě. Je to hezká představa, řekla bych utopická. Je v dnešní době vůbec možné takto ovlivnit děti, na které máte vliv jen pár hodin denně? Rodiče. Zvláště pro začínajícího učitele je důležitý vliv a přístup rodičů. Můžou spolupracovat, můžou odsuzovat člověka, který si rádoby hraje na učitele, i když sedí za katedrou podruhé v životě, můžou takový svůj postoj přenášet na děti, které pak nerespektují mladého učitele. Tenhle případ je spíše u menších dětí, na středních školách často rodiče ani neví, kdo jejich děti učí. Začínající učitel by měl mít autoritu i před rodiči. „Na co si hraješ? Já jsem učil dřív, než ty jsi začal mluvit!“ Stereotyp a vyjeté, vlastně proježděné, koleje učitelů pár let před důchodem. Není to žádné pravidlo, ale nějaká možnost, že na takového rozmrzelého starouše mladý perspektivní učitel narazí. -nedokončeno, nestihla jsem.“

Student č. 26

„Já sama velice obdivuju kantory, protože bych asi nikdy neměla takovou trpělivost a odvalu stát před touto věkovou kategorií. Z tohoto důvodu si myslím, že začátky učitelů bývají velmi těžké a nijak je neodsuzují. Každý člověk, který ve své profesi začíná, dělá nějaké chyby, které jsou přirozeně podstatné pro jeho zkušenosti. Obzvláště pak při práci s lidmi. Samozřejmě by mělo být v zájmu obou stran, aby se rozumně domluvili na tom, co bude jejich cílem, a zvolili správnou cestu. Dle mého názoru by měl mít rozhodně silnější slovo kantor, ale v rámci dobrých vztahů je určitě vhodné, ptát se na názory a případně, pokud se učiteli zdají dobré, se jimi inspirovat. Pokud by žák některé ze stanovených pravidel porušil, naprosto souhlasím s potrestáním. Výběr trestu by měl určitě žáka někam posunout a něco nového mu přinést. Pokud by ani tento trest nesplnil, postupovala bych uložení odpovídající známky (tedy té na stupnici nejhorší) aby pro příště věděl, co je jeho povinností. Učivo by měl kantor podávat a přednášet žákům tak, aby alespoň trochu bavilo i ty, kteří se s ním neztotožňují. Bylo by dobré, aby mu kantor ukázal jinou cestu k tomu, co by ho třeba mohlo bavit.“

Student č. 27

„Začínající učitel? Myslím, že to je nejtěžší období pro každého učitele. Snaží se být hodný, abych si ho žáci oblíbili, snaží si už od začátku mít u žáků respekt, nebo chce být co nejvíce nenápadný? Podle mě, podle čeho si každý udělá hned obrázek, je, první dojem, kdy nový učitel přijde do třídy a představí se. Podle mě udělá i hodně jeho oblečení. Sice ne každý oblečení řeší, ale každý si nového člověka prohlédne od hlavy k patě. Dále velkou roli hraje to, jaký předmět vyučuje. Ještě se mi nestalo, že bych měla ráda nějakého učitele, který učí můj neoblíbený předmět. Spíše mě to táhne k učitelům, kteří učí předměty, které mě baví, nebo k nim mám neutrální vztah. Potom dělá hodně jeho prezentace a vystupování. Jestli si učivo bude šuškat někde vepředu a vzadu ho nebude vůbec slyšet, ztratím o něm zájem a raději si budu číst. Jestli však bude mluvit velice nahlas, sledovat co se děje v celé třídě tak, že se nebudu moct ani pohnout, to také není podle mě úplně v pořádku. Podle mě by měl být učitel pěkně slyšet, raději stát, ne sedět, klidně občas jít i po třídě, vědět co se ve třídě děje, ale jestli třeba někdo má své dny, nebo je prostě unavený, není mu dobře a tak nedává pozor a kouká jen z okna, tak to neřešit, dát mu čas, ať se s tím vypořádá sám. Jedině kdyby se to častěji opakovalo, začít to nějak řešit.“

Student č. 28

„Podle mého názoru je dobré, aby si začínající učitel uvědomil, jak chce předmět pojmout. Stanovil si hranice a zásady. Ne ale pevně, protože může během pár měsíců zjistit, že jeho program není vyhovující. Je ale i důležité, aby si uvědomil, že jeho předmět není jediný pro studenty. Například pokud bude učit na chemické škole základy společenských věd, není podle mého názoru vhodné studenty „drtit“. Studenty nejen že předmět nemusí zajímat, ale nabydou dojmu, že tento předmět je zcela zbytečný a vznikne k němu odpor. Samozřejmě není vhodné předmět udělat úplně volný. Studenti pak budou v hodinách spát a u písanky si řeknou, že to nějak opišou. Zkrátka by bylo dobré zvolit zlatou střední cestu. Začínající učitel se nemusí rovnat špatný učitel. Starý učitel se nemusí rovnat dobrý učitel. Myslím si, že správný učitel by měl mít celosvětový rozhled. Jak v minulosti, tak v přítomnosti a mít jistou vizi do budoucna. Po celý mít chuť se vzdělávat a nezakrnit ve své době. Člověk, který se chce stát učitelem, by měl s tímto počítat.“

Student č. 29

„Podle mého názoru je začínající učitel ve velké nevýhodě. Nemá zkušenosti s výukou, jak si „srovnat“ třídu a jaké požadavky jsou pro žáky nejlepší. Do práce přichází s velkým očekáváním, že své nové žáky něčemu novému naučí a bude pomáhat se vzděláváním. Zvláště na druhém stupni ale může nový učitel rychle narazit na problém nezvladatelnosti žáků, kteří jsou v pubertě. Nemá zkušenosti, které by mohl uplatnit, a žáci rychle poznají, že učitel neví jak je „srovnat“. Co ale musím kladně ohodnotit na nových učitelích je jejich kladný a optimistický přístup k učení. Nebezpečí učitelů s praxí je ve zvyšování pesimistického přístupu k učení- že to stejně nemá smysl něco studenty naučit. Může také sklouzávat do zajetého stereotypu a znechucení k vymýšlení nových věcí a metod učení. Ovšem pokud je učitel až příliš akční a vymýšlí pořád nové věci a domácí úkoly, může to vést ke znechucení žáků i jeho samého. Učitel, jak začínající tak učitel s praxí, by si měl uvědomit, že jeho předmět není „jediný na světě“ a že jsou i jiné neméně důležité předměty jako ten jeho. Podle výše uvedených důvodů nejsem zcela rozhodnutá, který učitel je lepší a proč. Každý má svým způsobem pozitivní i negativní ohlasy u žáků. Je dobré mít nějakou praxi, to ale neznamená, že jsem jako začínající učitel špatná a žáky nic nenaučím.“

Student č. 30

„Tak, určitě ten začínající dělá spoustu chyb. Mnohokrát se mi stalo, že začínající učitel měl větší ego, protože on, byť byl o pár let starší než mi, připadal si více důležitý a povyšoval se. Jsou ale i případy, kdy je učitel rád, když s ním třída spolupracuje a třeba mu s něčím pomůže. Přece jen než se dostane do systému té dané školy. Určitě je důležité, že většinou je v hodině přítomný i učitel, který má už nějakou tu praxi. A proto může nováčka na něco upozornit či mu s něčím pomoci. I studentovi je milejší, když nový učitel je milý a přátelský, než když se učitel povyšuje a dokazuje žákům, že on je něco víc. To je odporný. A dělají to i někteří učitelé, kteří už tu praxi mají.“

Student č. 31

„Jako pozitivum vidím asi to, že učitel, který učí už dlouho, má oproti novému o hodně víc zkušeností. Ví, jak se děcka chovají v jakých situacích. Ví, co na ně platí, co musí říct nebo udělat aby se zklidnily. Taky ví, co všechno si může „dovolit“ a jak na to budou děcka reagovat. Oproti tomu nový učitel ještě přesně neví, jak budou v jaké situaci reagovat a jak se budou chovat. Potřebuje čas, než se všechno naučí. Časem bude mít určitě lepší odhad a bude

vědět co kdy říct, nebo udělat. Myslím si, že učitele, který učí už hodně dlouho, děcka trochu víc respektují, ale nejvíc asi záleží na povaze a přirozené autoritě. “

Student č. 32

„Tak když přijde někdo nový tak je to hodně poznat jako že v tom ještě „neumí chodit“ Nejvíc mě vadí jak třeba posluchačky co ještě ani nevystudovali školu nebo klidně i ti noví co už vystudovali, přijdou s testem do třídy a hned si začnou hrát na velký borky. Když to dělá učitel s dlouholetou praxí tak je to takový přirozený a normální pokud se teda nejde do extrémů no ale nicméně nějak se začít musí... :D (zas chápu získávání autority). Co se mi líbí na začínajících tak je snaha a odvaha a taková ta připravenost. Ten, kdo má víceletou praxi tak zvládá líp improvizovat a klidně i z fleku. znají to zázemí atd. začínající to mají o dost těžší, protože mimo to, že musí nachystat hodinu tak se musí seznamovat s prostředím atd. a je to o dost náročnější i na psychiku že ten učitel se tak jako ještě bojí a neví co od čeho (nebo koho) má čekat... “

Student č. 33

„**Pozitivum** na začínajícího učitele je že nám bude více rozumět, že bude vědět, čím jsme si museli projít my atd. **Negativum** na něj je takové že bude znát všechny naše figli na testy atd. Také začínající učitel si nemůže toho tolik dovolit je něco jako „ZELENÁČ“. Ale zase nový mladý učitel dokáže navodit lepší atmosféru pro výuku. Ti co jsou v tomhle oboru dlouho, už skoro všechno znají a neradi věci mění, nejsou moc pro technologické změny atd., raději nechávají věci při starém, což není moc dobré pro studenty, nemohou se dál rozvíjet a oni potřebují rozvoj, ale zase ne za každou cenu. “

Student č. 34

„Nový učitelé většinou více rozumí náladám žáků. Starším učitelům už toto pochopení pomalu mizí. Nový učitelé ještě před chvílí zažívali ty stejné pocity. Starší učitelé mívají ve všem větší pořádek a všechno mají více srozumitelné, na rozdíl od nových učitelů, kteří ještě nejsou tak zkušení a slova se jim můžou motat a věci pak nejsou tak srozumitelné. Starší učitel dokáže být více férový a ustoupit jen v situacích, které jsou opravdu přístupné, na rozdíl od začínajícího učitele, který se ještě bojí neustoupit v některých situacích, protože si ještě není jistý, jaký respekt u žáků má a bojí se. U starého učitele si můžete být jistí tím, jaký typ učitele

jsou a co si u nich můžete dovolit. U nového si nemůžete být tak jistí, protože ještě sami hledají, jaký způsob učitele je vyhovující. Starý učitel může mít zastaralý systém učení a nový nějaký modernější. Starý učitel může mít ale už osvědčené metody, které fungují a které nový učitel nemá. Nový učitelé jsou většinou více v pohodě a pro každou srandu. Všechno ale stejně nakonec záleží na povaze člověka. Některý starý učitel se někdy chová stejně jako některý nový učitel a naopak.“

Student č. 35

„Začínající učitel: má spousty nových nápadů a z mé zkušenosti vždycky když přijde do školy někdo nový po škole, tak se něco najednou začne rozpohybovat novým směrem. Na druhou stranu nemá ale pořádně nějaké zkušenosti, ale když je učitel mladý, tak má blíž k tem dětem a myslím, že se tomu učiteli i víc svěřují. Někdy nemá přiměřenost. Mají větší trpělivost. Učitel s praxí: Má praxi, Ví jak reagovat na různé situace, většinou si ví rady, Má větší autoritu-u mladších jsou to spis kámošky. Někdy když jsme třeba ve školce, tak tem starým dochází dřív trpělivost.“

Student č. 36

„Já si myslím, že učitelé, kteří přišli zrovna ze školy jsou samozřejmě strašně málo zkušení, avšak mělo by se to pochopit. Je jasné, že dělají hrozně moc chyb. Mladí učitelé jsou nervózní a tak nikdy v žádné hodině neudělají přesně vše, co si den předtím připravili. Na druhou stranu, mají výhodu, protože věkem se víc blíží k žákům a víc jim porozumí. Myslím, že mladší učitelé mají hodně dobrou výhodu v tom, že si víceméně víc rozumí se žáky než ti starší učitelé. Mají, jak bych to řekla, mají modernější taktiku učení, což děti (žáky) baví víc.“

Výsledná data jsou uvedena v tabulce č. 3. Snažila jsem se zde zachytit podstatné informace o začínajícím učiteli a učiteli expertovi, které se nejčastěji opakují v jednotlivých výpovědích studentů a zároveň je vnímám jako důležité pro moji další praxi.

Tabulka č. 3: Pozitiva a negativa začínajícího učitele a učitele experta.

Začínající učitel	Učitel expert
<p>Pozitiva</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nové a aktuální informace (přece jen se vše mění s dobou a všeho přibývá atd.). • Mají více energie, nové nápady. • Čím mladší je, tím blíž se dokáže vžít do role studenta, může tak snadněji pochopit různé situace, problémy. • Modernější přístup, tím pádem i modernizace školy. • Nová učitelka je většinou hodná na všechny děti. • Snaží se s námi seznámit a je milá. • Je mírná ohledně známek. • Modernější názory. • Věkem blíže studentům (lepší pochopení). • Větší aktivnost, ohebnost, kreativita, hravost. • Nové způsoby učení. • Větší trpělivost. 	<p>Pozitiva</p> <ul style="list-style-type: none"> • Více zkušeností. • Dokáží rychle vyřešit problémy (jelikož to není poprvé). • Mají už svůj styl učení, vědí (většinou) co na studenty zabírá atd. • Studenti mají větší respekt ke staršímu učiteli. • Ví, co dělají, jak formulovat hodiny, jakým způsobem klást otázky. • Ví, jak žáky dovést k opakování učiva atd. • Jsou spravedlivé • Ví, o čem mluví (probíraná látka) • umí si udržet pořádek ve třídě • Dokáže děti nadchnout danou látkou, tím že ji udělá nějakým způsobem zajímavou. • Více zkušeností. • Větší respekt. • Zběhlost v přípravě na hodinu. • Více získaných vědomostí. • Přísnější, tvrdší.
<p>Negativa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nemají tolik zkušeností, jak řešit nějaké problémy (ale zase si umí najít cestu k tomu vyřešit jej). • Studenti k nim nemají takový respekt (berou je jako kamarády). • Přijde mi, že ti mladší si neumí udělat pořádek v hodině (jak kteří, ale já osobně mám respekt k těm starším). • Je někdy až moc hodný, což je špatné, protože ostatní děti toho většinou využívají. • Je někdy občas nervózní. • Neumí si udržet pořádek ve třídě, tudíž si děti dělají, co je napadne. • Neumí dobře vysvětlovat danou látku. • Vysvětluje látku nezáživně. • Nikdo ji neposlouchá. • Odbíhá od dané látky. • Méně zkušeností. • Menší respekt. • Částečně se stále učí novým věcem více než starší učitelé. 	<p>Negativa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedokážou se tolik vžít do věku studentů, nechápou jejich problémy (řeší ty své – větší, a problémy studentů berou jako malichernost). • Nemají nové poznatky, aktuality z dění, učí například staré „zákony“). • Učí stále stejným nudným způsobem. • Většinou starší jsou protivní, nervní, zlí,.. • Nejhorší je když, učitel/ka se drží své přípravy a všechno chce stihnout a ani si na chvíli s žáky nepopovídá. • Berou ten jejich předmět hrozně vážně a myslí si, že je zajímavý. • Zastaralé metody učení. • Pomalejší, méně aktivní. • Někteří mohou mít naučené názory z komunismu. • Odpor k novým způsobům učení.

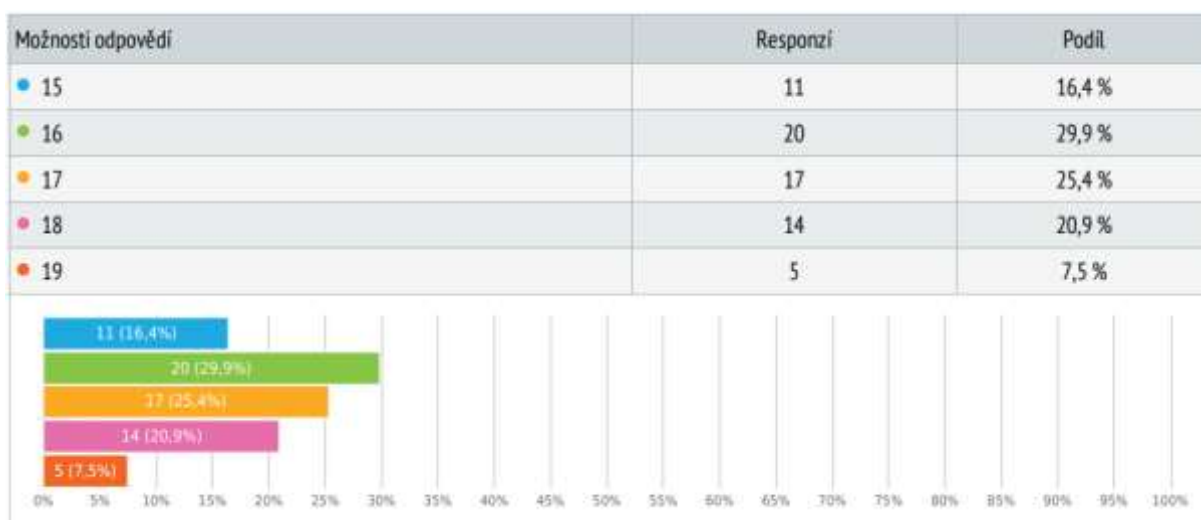
3.4 Dotazníkové šetření mezi studenty 2017/2018

3.4.1 Dotazníkové šetření

Dané dotazníkové šetření bylo prováděno na závěr výzkumu. Kladla jsem otázky, ve kterých jsem se zaměřila na informace z přechozích výpovědí. Cílem bylo ověřit, do jaké míry jsou jednotlivé odpovědi adekvátní a zda se opakují.

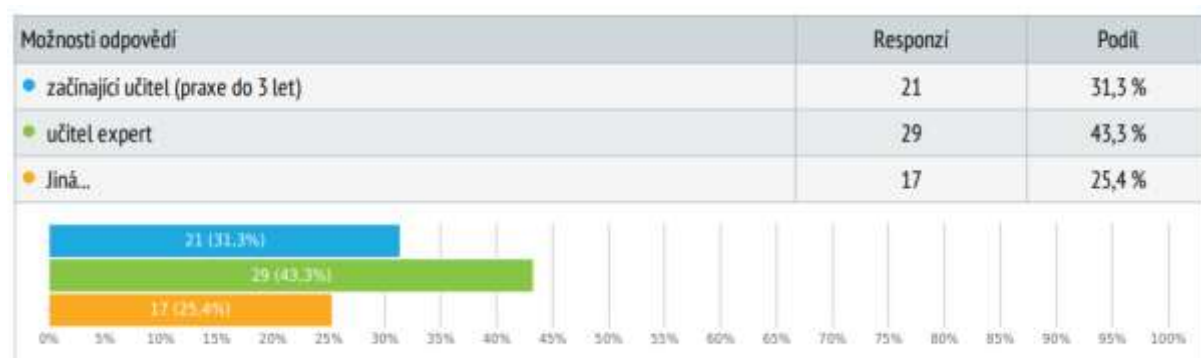
Celkem bylo dotazovaných 67 náhodných studentů, z toho 2 chlapci a 65 dívek. Toto zastoupení odpovídá charakteru školy. Pokud by byl výzkum prováděn na jiné škole, např. technické – jistě by výsledky výzkumu byly jiné. Věkové složení respondentů bylo následující:

3.4.1.1 Věkové složení respondentů:

3.4.1.2 Začínající učitel nebo učitel expert?

V následující otázce jsem zjišťovala, kterého učitele studenti upřednostňují, zda začínajícího učitele anebo učitele experta. Pokud jim nevyhovovala ani jedna možnost, měli možnost odpovědět samostatně. Jednotlivé výpovědi uvádím na následující straně.

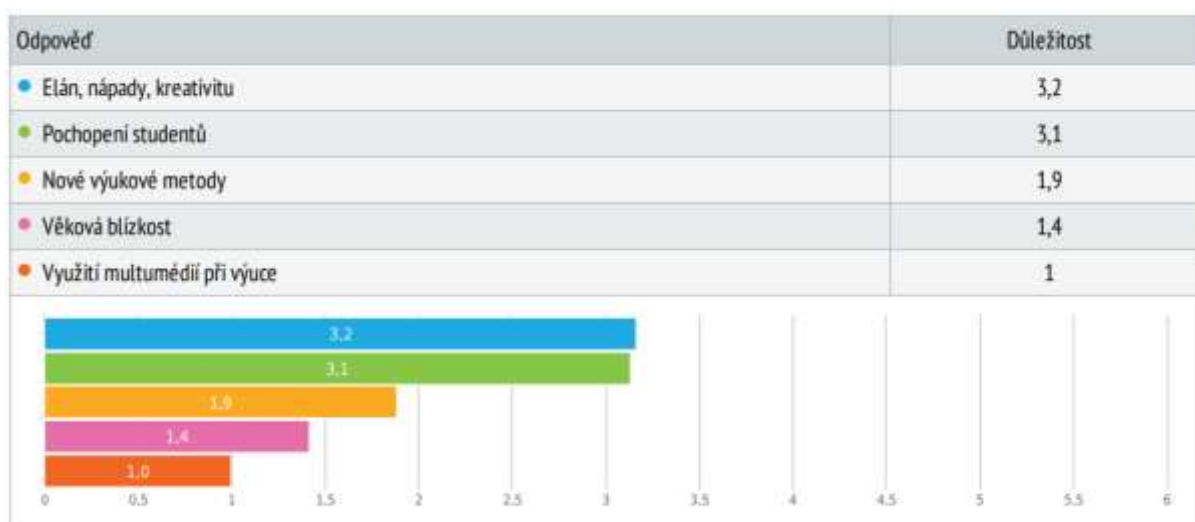

Odpovědi:

- *Je to jedno jak dlouho učitel učí.*
- *Je to hrozně individuální.*
- *(2x) Je mi to jedno, podle toho jaké má po nás požadavky a jak vyučuje.*
- *(2x) Zlatý střed*
- *Musí dobře učit - tak něco mezitím*
- *Zkušenosti by měl mít. Praxe může být do 8 let.*
- *Učitel = člověk lidský.*
- *Pohodový učitel (na věku a praxi téměř nezáleží).*
- *Je jedno jakou má praxi, ale musí učit s nadšením.*
- *Beru kohokoliv, když bude dobrým učitelem, je mi jedno kolik praxe má.*
- *Mladší učitel s praxí - ne úplný začátečník.*
- *Nedá se říct, záleží na povaze učitele, předmětu i stylu učení*

3.4.1.3 Důležité klady začínajícího učitele

V následujícím výběru měli studenti seřadit jednotlivé údaje dle předností:

3.4.1.4 Pozitiva začínajícího učitele

Další otázka byla k vypisování. Zde měli studenti vypsát pozitiva začínajícího učitele. Text zůstává autentický, proto se zde mohou, vyskytnou gramatické i stylistické chyby. Zde uvádím jejich záznam:

- Nové nápady, nové pojetí učiva (jiný styl výuky), věková blízkost (pochopení)
- Je plný energie, má nové nápady, jde se s ním domluvit.
- Nadšení do práce, nové nápady, nezkaženost povoláním.
- Pochopení, trpělivost, nový elán.
- Chuť do práce; mnoho nápadů; atraktivní.
- Má více kreativity, co by mohl využít. Není znuděný předchozími zkušenostmi. Více nadšený z práce.
- Oceňuji jejich kreativitu, nadšení a často větší trpělivost.
- Více kreativní, používá modernější a zábavnější formy výuky.
- Přináší nové nápady, většinou je plný elánu, přináší nové metody výuky.
- Je kreativní, dokáže do výuky zapojit nové metody.
- Má energii učit, má nadšenější přístup a učení ho baví, může nám pomoci ukázat jiný pohled na nudné studium.
- Po domluvě se s ní dá domluvit, a tak vyhoví našim problémům; má modernější metody.
- Neznechucený žáky, prací, je tedy častokrát zapálenější než učitel s delší praxí.
- Ještě si pamatuje zásady ze školy, nemá svůj "dokonalý" způsob výuky (je otevřený novým způsobům výuky), přizpůsobuje se studentům.
- Nadšení (zapálenost), má modernější nápady, přichází celkem včas.
- Kreativní, aktivní v hodině, ochotný.
- Pochopení studentů.
- Mládí, komunikace, chápavost.
- Nadšení pro svou práci, nové metody výuky.
- Věková blízkost, pochopení, nenáročnost.
- Více chápe nás studenty, může výuku podat nějakým jiným způsobem, více si s ním rozumíme, díky věkové blízkosti.
- Je nám blíž, nové nápady, ještě není znuděný povoláním.
- Ví jaké to je (živá paměť); věková blízkost; pozitivní přístup.
- Mladý, moderní, blízko našemu věku.
- Chápavý, energický, kreativní.
- Více dbá na přesnost toho učiva. Může mít větší pochopení k žákům (někdy ho mají i učitelé, kteří učí dlouho). Občas má kreativní nápady.
- Rozumí studentům, věková blízkost, kreativita a novost činností.

- Je nám blíž, nové a zajímavé metody učení, je nabytý energií.
- Je nám blíž, optimistický, nejspíš ho to ještě bude bavit a učit se s námi novým věcem.
- Dobrý přístup, vzájemné pochopení, dobrý mluvený projev s vtáhnutím studenta do jeho děje.
- "Čerstvý", pozitivní, nové metody.
- Věková blízkost, elán, nová zkušenost.
- Většinou je nám věkově bližší, používá více moderních technologií, má větší pochopení.
- Využití více moderních technologií, více prostředků, jak může učit, učitelství ho baví a není tak znuděný.
- Pozitivní přístup ke studentům a předmětu celkově, přirozená autorita (umět si sjednat pořádek), spravedlnost.
- Je plný elánu. Má dobré nápady v hodině. Rozumí žákům kvůli ne tak odlišnému věku.
- Snaží se být vtipný, je nám věkově blíž, takže nám rozumí, zkouší na nás různé nové metody.
- Má nápady, učí s radostí, je chápavý.
- Má spoustu nápadů, elánu, ví, jak by měl učit.
- Přizpůsobivý, blíže k nám věkem, kreativní.
- Neovlivněn, elán, nápaditost.
- Pochopení studentů, věková blízkost, že studovali v naší době, takže ví jak to dnešní mládež má např. s domácími úkoly.
- Věková blízkost, porozumění se studenty, nové metody učení.
- Pozitivní, nekřičí, lehké písničky.
- Věková blízkost, tudíž očekávám, že bude více chápat studenty, je plný energie (pak už je ale otázkou, jestli pozitivní nebo negativní).
- Není unavený svojí prací, nadšení, blíž k našemu věku.
- Mají stále své ideály, nebojí se nových věcí, jsou přátelštější.
- Tolerance, pochopení, kreativita.
- Baví ho to, má energii, snaží se látku zprostředkovat zajímavě.
- Využití PC, věková blízkost (sám si ještě moc dobře pamatuje, jaké to bylo, když on sám chodil do školy); plný energie.

- Věk blízký tomu našemu, mnoho alternativ výuky, z kterých si může vybrat, dokáže se do nás vcítit lépe, než starší učitelé.
- Mládí, elán, kreativita.
- Nové výukové metody, když žák něco nechápe, uzná - že to mohla být i jeho vina, snaží se být studentům blíž.
- Zápal pro studenty, kreativní nápady, komunikace se studenty.
- Sebevědomý, vstřícný, chápající.
- Energie, nadšení, nápady.
- Kreativní, chápavý.
- Nové nápady, kreativita, elán.
- Není otrávený praxí, ještě ho to baví, má nové metody.
- Kreativita, zkušenost zrovna ze školy, mladé nápady.
- Mladý, plný energie.
- Není tolik unavený, více ho to baví.
- Není otrávený životem a neměnností práce, nadšení, většinou víc uvolněné hodiny a někdy i zábava.
- Snaží se zapůsobit něčím novým, nadšení, nové výukové metody.
- Nadšení, optimista, nové metody.
- Hodný, kreativní, chytrý, umí látku podat a vysvětlit.

3.4.1.5 Negativa začínajícího učitele

Další otázka byla opět k vypisování. Zde měli studenti vypsát negativa začínajícího učitele. Text zůstává autentický, proto se zde objevují gramatické a stylistické chyby. Zde uvádím jejich záznam:

- Nemá praxi, zkušenosti, často malá autorita, nemá tak všestranný náhled (objektivitu).
- Někdy neví, co chce, je neoblomný, má přehnané nároky.
- Málo zkušeností, někdy si neví rady s některým druhem situací, neumí vysvětlit látku tak dobře a srozumitelně.
- Nezkušenost, nejistota.
- Nezkušenost; nevíme, co od něj očekávat; občas nesrozumitelný výklad.
- Nemá tolik praxe. V nějakých situacích může zmatkovat.
- Je si méně jistý, občas neví, jak se má zachovat. Často má problémy s autoritou.

- Občas přeceňuje studenty. Poznává, jak to chodí.
- Není zas tak moc zkušený, stále se ve své práci upevňuje, nedokáže ještě pořádně číst ve studentech.
- Nemá tolik praxe. Nemusí vědět jak se zachovat v některých situacích (může zmatkovat, být nervózní a toho můžou studenti využívat).
- Nemá mnoho zkušeností, má rychlejší výklad, může být nervózní, nezvyklý vyučovat.
- Občas přeceňuje naše dovednosti.
- Není tak předvídavý vůči žákům. Nemá tolik zkušeností. Nemá dostatek zkušeností a zážitků ze života školství, kterými by nás ve volných chvílích bavil.
- Nemá vyšlapaný způsob výuky (je nucen podávat učivo více méně způsobem pokus omyl: "Když jim to řeknu takhle, pochopí to?"), má tendence příliš přizpůsobovat styl výuky studentům (vlivem toho může nestíhat látku), nemá tolik zkušeností.
- Nezkušenost, musí si získat nějaký respekt, nemá materiály na výuku z minulých let.
- Nemá tolik praxe.
- Moc her, elánu a energie, kterou chce, aby studenti vydali ze sebe.
- Nezkušenost, neznalost, snaživost.
- Nemusí vědět, jak látku vysvětlit. Je nesmělý v řešení problémů.
- Moc elánu, snaha si vybudovat autoritu nešťastnými způsoby, nezkušenost.
- Méně praxe, má příliš odborně naučené výrazy, je méně klidný (ve stresu).
- Ještě vtom úplně neumí chodit, snaží se získat autoritu tím, že je spíš náš kamarád a to na některé jedince nefunguje, někteří jsou málo přísní.
- Minimální zkušenosti. Dobývání autority nešťastnými způsoby. Neví, jak učit (po škole to neví nikdo – vlastní zkušenost).
- Nemá praxi, není tak zkušený, moc pečlivý
- Někdy sebou nechává cloumat.
- Nemá zkušenosti, je nesmělý, není od žáků o tolik starší, proto si někteří dovolují.
- Nemá tolik zkušeností, proto některé jeho nápady nejsou ideální, protože nejsou ověřené. Občas si neumí tolik srovnat kázeň. Nemusí mít ještě tak dobře vybudovaný vztah k té věkové kategorii, kterou učí.
- Nemá moc praxe, občas může být zmatený z chování některých jedinců, nemá to zaběhnuté a zažité.
- Nezná nás tak dobře, někdy má až moc elánu, nemá tolik zkušeností.

- Nemusí vědět jak se zachovat při určitých situacích, nemusí mít takovou autoritu, nebude flexibilní.
- Moc přísný, nechápavý, někdy až moc hodný (neví do jaké míry, si může dovolit na ostatní křičet).
- Nervozita, nezkušenost, možnost zkažení od starých učitelů.
- Nezkušenost, neznalost, neorientuje se.
- Neví, jak některé věci vyřešit, může být arogantní - "já jsem tu ten učitel", nemá tolik ozkoušenou práci se studenty.
- Nemá tolik zkušeností, něco nedokáže úplně vysvětlit.
- Nemá zkušenosti, často odmítá odchýlit se od metod, které zná ze školy, nemusí mít až takovou autoritu.
- Není moc zvyklý na drzé žáky. Někdy nemá respekt. Žáky uvádí k šílenství :D (mnoho aktivit v hodině).
- Není si jistý, upadá morálka, většinou moc nenaučí.
- Může být nejistý, tichý, stydlivý.
- Nemá dostatečnou praxi, někdy až moc hodný, (záleží na tom, jaký je člověk) někdy si úplně neumí získat respekt.
- Nezkušenost, bojí se ukáznit třídu (zařvat), velké nároky.
- Nezkušenost, malá autorita, neznalost.
- Nemá dokonale rozložené hodiny (aby vše stihl), občas zmatkuje, nemá udělané všechny materiály.
- Nejspíše ze začátku nebude mít žádné zkušenosti, neznalost, adaptace.
- Netrénovaná psychika, hodně povídání málo učení, neví jak na děti.
- Nemá zkušenosti, moc lpí na tom, co je učili na střední škole a vyžaduje to úplně přesně tak, není moc přizpůsobený (např. Mluví moc odborně, probírá rychle).
- Moc benevolentní, málo autoritativní, lehké testy nebo nic nepíšeme.
- Někdy jsou až moc hodní, bojí se, aby si nás neznepřátelil, chce vše po svém.
- Mívají spoustu věcí v chaosu, snaží se bát až moc přátelství, čímž ztrácejí autoritu, nemá svůj systém.
- Nemá ještě zkušenosti, co žáky baví, co ne. Nemá takovou autoritu. Nemá zkušenosti s věcmi, které učitel expert už ví.
- Naivní, důvěřivý, snaživý.

- Málo zkušeností, nemusí si umět s žáky poradit, sám se může bát s námi spolupracovat.
- Nezkušenost, neprofesionálnost, časté chyby v řešení různých problémů.
- Někdy se snaží být až moc blízký, mívá ve věcech chaos, nestíhá (tím že není až tak zvyklý na opravování a tak).
- Méně zkušeností.
- Přísný, netolerantní, nepřipravený.
- Zmatený v systému výuky, častá improvizace, nestálost v klasifikaci.
- Agresivní, nechápavý.
- Neznalost dětí, není respektován, nervozita.
- Neumí si sjednat pořádek, těžko se u něj soustředí, moc energie.
- Musí si vše první srovnat - chaos, nemají zkušenosti.
- Chaotický.
- Není tolik zkušený, nemá takovou praxi, nemusí vědět jak pracovat se třídou.
- Snaha být se studenty kamarád na úkor důslednosti, malá autorita, sám neví, co jak dělat/málo zkušeností.
- Nervozita a stres, nemá žádné zkušenosti, musí si na vše zvyknout.
- Méně zkušeností, nemá v tom systém a cvik, má méně tolerance.
- Málo zkušeností, neznalost prostředí.

3.4.1.6 Jaké výhody má učitel "expert" oproti začínajícímu učiteli?

V dané otázce měli studenti opět vypsát pozitiva učitele experta, tj. učitele který má za sebou již nějaké zkušenosti. Text zůstává opět autentický.

- Větší rozhled, objektivita, zkušenosti, ví, jaké látky žákům dělají problémy.
- Už ví, co chce.
- Zkušenosti, praxe, trpělivost.
- Zkušenost, respekt, sebejistota.
- Ví, co na žáky působí, co je zajímavé.
- Má dlouhodobou praxi. Více zkušeností.
- Více zkušeností; ví kolik nám může dát učiva, abychom to zvládali.
- Zaběhlí, více zkušeností, má už svůj systém.
- Je zkušený, zná prostředí školy, je si jistý ve svých učebních metodách.

- Má větší praxi. Ví, jak co chodí.
- Má více zkušeností, je zvyklý přednášet před lidmi, jeho výklad je pravděpodobně srozumitelnější a dobře formulovaný, třídí a odstraňuje nepotřebné informace.
- Má více zkušeností, už je vtom zaběhlý, vybírá jen to důležité k tématům.
- Má zkušenosti, z kterých může vycházet. Ubrání se tak prozíravým a lumpárenským žákům.
- Má přesně daný styl výuky, má zkušenosti (co jak dlouho trvá,...), má větší autoritu.
- Trochu ví, jaký má být na žáky (přísnost či laskavost), má vytvořený nějaký materiál z minulých let, má zkušenosti s tím, jakým způsobem má učit.
- Zkušenosti.
- Zkušenosti, praxe.
- Zkušenost, znalost.
- Má odučeno spoustu studentů a ví, jak látku vysvětlit. Je to spíše o osobnosti učitele, ale myslím, že starší učitelé rádi škatulkují.
- Zná praktiky, které fungují a nefungují. Nedají se mu "podstrčit" naše pravidla.
- Opravdu ví, o čem mluví, protože to má už zažitě a vyzkoušené a často to tolik nehrotí.
- Už ví, co má dělat, většinou už má vybudovanou nějakou autoritu a pravidla, má zaběhlý nějaký systém nebo postup výuky a hodnocení takže víme, co máme udělat, aby byl spokojený.
- Léta praxe; nemusí si tolik dobývat autoritu; znalosti.
- Má více praxe a zkušeností a dokáže učivo lépe podat.
- "okouknuté" žáky, nenechá sebou cloumat, určená pravidla.
- Všechny.
- Má více zkušeností. Už pořádně ví, co učí.
- Má ustálený styl výuky, nepřekvapují ho některé věci, ví, co má v jakou situaci udělat
- Má víc zkušeností.
- Zkušenosti, praxe, ví +-co od žáků čekat a jak se zachovat.
- Učitel „expert“ má více zkušeností, ví, co si má dovolit, jak k žákům přistupovat, jak vykládat danou látku záživně a výstižně, aby ji studenti pochopili.
- Ví, jak to chodí
- Zkušenost, je víc chytrý, má více znalostí.
- Už ví, jak co chodí.

- Má více zkušeností, dokáže sis nějakými situacemi lépe poradit.
- Dokáže předvídat, umí lépe řešit situace (protože je zažil), má více materiálů.
- Má větší respekt. Víc rozumí látce.
- Ví jak na děti.
- Má dlouholetou praxi, mnohé situace už prožil, je jistý ve své látce.
- Dlouholetou praxi.
- Zkušenosti, přiměřené nároky, zvládá reagovat lépe na nečekané situace.
- Zkušenost, má vybudovanou autorita, otrlost.
- Materiály (ale jsou zastaralé).
- Dobré vyučující metody, ví, jak se dětem dobře učí.
- Trénovaná psychika, málo povídání hodně učení, ví jak na děti.
- Zkušenosti, obrněnost trpělivostí.
- Je zkušený, má autoritu, umí to s dětmi.
- Už ví co od nás čekat, ví jak nás co naučit, poradí ze svých zkušeností
- Má svůj systém v prezentacích a zápisech, prostě má delší praxi v předávání informací studentům
- Má zkušenosti. Ví, co žáky baví, jak na ně. Má už svůj systém.
- Zkušenosti; už ví, jak žáky pracovat.
- (2x) zkušenosti.
- Dlouholetou praxi a zkušenosti.
- Lépe ví kdy má co dělat, líp stíhá.
- Více zkušeností.
- Má svůj řád a styl.
- Vyzná se víc ve školství.
- Zná děti, autorita, dobrý vztah.
- Umí si sjednat pořádek.
- Zkušenosti, pořádek ve výuce, větší přehled.
- Má více zkušeností.
- Ví jak se pohybovat v tomto oboru.
- Zkušenosti, znalosti, autorita.
- Je více zkušený a ví, co může od žáků čekat.
- Více zkušeností, svůj systém, autorita.

- Hodně zkušeností, informací, přehled.

3.4.1.7 Jaké nevýhody má učitel expert oproti začínajícímu učiteli?

V tomto oddílu měli studenti vypsát nevýhody učitele experta. Text zůstává opět autentický, i s případnými chybami. Zde uvádím jejich záznam:

- Věk, žáci mají často větší důvěru k učiteli podobného věku, stereotyp výuky.
- Může "zakrnět".
- Nemusí být tolik nadšený do práce.
- Už je otráven každodenní rutinou (většinou), všechno odříkává nazpaměť bez elánu a nemá k žákům tak blízko.
- Občas zastaralé metody výuky.
- Může být otrávený s prací se studenty/žáky.
- V hodině jedeme bez přestávky, podle osnovy. Máme méně volnosti. Rychleji s námi ztratí trpělivost.
- Není moc otevřený novým nápadům, už má zaškatulkovanou většinu žáků, občas ho už práce nebaví a své negativní pocity tím přenáší na žáky.
- Nemusí být tak ohleduplný, přece jenom už nějaká léta učí a vytáčí ho výmluvy atd., nemá takové pochopení. Používá stejné metody, které už pro studenty nemusí být tak zajímavé.
- Je z neustále se opakujícího učení znuděný, učivo může vykládat monotónně, bez snahy interakce či spolupráci s jeho žáky.
- Je na nás více přísný.
- Nemůže hodinu tolik propojit s dobou, ve kterém my sami žijeme. Nebude se s námi bavit o knížce nebo filmu, který jsme viděli, protože se v téhle kategorii nepohybuje.
- Nemá věkově tak blízko ke studentům (studenti si o něm okamžitě vytvoří spíše odtažitý postoj a on je nucen jej spíše upravovat, než tvořit), je možné, že se bude hůř přizpůsobovat změně (technickému, názorovému, společenskému,...pokroku), není tolik ochotný přizpůsobit se studentům.
- Má nějakou pověst, není moc moderní (učí podle starého systému), je do práce jen částečně zapálený, teda myslím.
- Má své zvyky, jak učí.
- Zastaralé metody, nevyužívání multimédia.

- Už je starší, zastaralé metody.
- Nemusí chápat žákovi problémy. Někdy problémy s interaktivní výukou.
- Nemusí být všem tak sympatický, jako mladý učitel.
- Zastaralost.
- Někteří už nemají tolik nápadů, jsou znudění, nejsou tak nadšení do toho, aby nás něco naučili.
- Mezery v novinkách doby; zničené nervy; zdraví, trpělivost.
- Je od nás věkově dále; nedokáže pochopit určité věci.
- Okouknutý, ne kreativní, protivný.
- Občas už není tolik kreativní a řídí se nějakými zásadami.
- Už nejde podle toho, jak ho to učili na škole, nebývá tak kreativní a ztrácí zápal.
- Někdy pro nás nemá tolik pochopení.
- Už tu práci dělá, protože musí, má zažité nějaké metody a měnit je nechce.
- Většinou je už vtom tak zaběhlý.
- Bývá přísnější a ví, jak na nás co se týče taháků.
- Má blíž k dětem, nemusí být tolik oblíbený.
- Nemusí být studentům tolik blízký, je to spíše "jen učitel".
- Nemusí být už tolik oblíbený, jeho hodiny už jsou nudné- nemá nápady jak zpestřovat výuku.
- Není to pravidlem, ale jsou případy, kdy se brání novým metodám. Pokud je starší nemusí umět s technikou, ale to většinou obstarávají žáci/studenti.
- Nemá přehled o momentálním dění ve světě.
- Už ho to moc nebaví je trochu svojí prací otrávený.
- Může být přísný, znuděný, nepřizpůsobivý.
- Má zaběhlé určité "zvyklosti", přes které nepůjde za nic na světě.
- Není blízko k studentům, často má zavedené svoje principy, nezáživná výuka.
- Stereotypnost, většinou není věkově blízký.
- Staré metody, vyčerpaný.
- Má blíž k dětem.
- Čím starší tím negativnější.
- Třeba únava.
- Občas zapšklý, znuděný a nechce jakýkoliv kompromis

- Stereotyp, nezkouší nové způsoby učení, někdy si myslí, že jak to dělá je správně i když není.
- Nemá tolik praktických zkušeností.
- Nehledá nové způsoby výuky, často nudný, nevím už.
- Stává se, že učitel "expert" má již nastaveny určité požadavky, které se ne vždy žákům líbí. Mladý učitel se toho může vyvarovat.
- Nemusí znát nové metody výuky.
- Může mít najeté nějaké postupy, které nemusí fungovat na každého studenta. Každý student i celá třída by měli mít individuální přístup.
- Myslí si, že jen jeho metoda učení je správná, bývá odtažitější.
- Méně kreativních nápadů, elánu.
- Bere svou práci automaticky.
- Je už znužený.
- Daleký věk k žákům.
- Není ještě otrávený.
- Už nemusí mít tolik chut' pouštět se do něčeho nového, zastaralý.
- Má stereotypní výuku.
- Je více unavený.
- Z dob dinosaurů, nechápe dnešní dobu.
- Může používat starší metody, které žáky postupně omrzí a výuka je nebaví.
- Je ve stereotypu, nezajímá se o nové věci, nerozumí si s mladými studenty, má k nim dál.
- Staré zaběhlé techniky.

3.4.1.8 Dotazníková škála

V tomto oddílu jsem vybrala informace o začínajícím učiteli a učiteli expertu z předchozího výzkumu. Cílem bylo zjistit, čemu studenti přiřkládají důležitost. Z tabulky je možné vyčíst, které odpovědi se nejčastěji vyskytovaly.

Vysvětlení: 1 – absolutně souhlasím; 2 – souhlasím; 3 – více souhlasím, než nesouhlasím; 4 – nemám vyhrazený názor; 5 – více nesouhlasím, než souhlasím; 6 – nesouhlasím; 7- absolutně nesouhlasím.

Odpověď	1	2	3	4	5	6	7
Začínající učitel je kreativní, nápaditý a aktivní.	18 26,9%	32 47,8%	13 19,4%	3 4,5%	1 1,5%	0 0%	0 0%
Začínající učitel motivuje pro svůj předmět.	10 14,9%	31 46,3%	14 20,9%	9 13,4%	3 4,5%	0 0%	0 0%
Začínající učitel má problémy s kázní.	6 9%	18 26,9%	14 20,9%	18 26,9%	7 10,4%	3 4,5%	1 1,5%
Začínající učitel chodí do hodin připravený.	23 34,3%	20 29,9%	13 19,4%	11 16,4%	0 0%	0 0%	0 0%
Začínající učitel má problémy s autoritou.	10 14,9%	11 16,4%	23 34,4%	12 17,9%	8 11,9%	3 4,5%	0 0%
Začínající učitel neumí vysvětlit nové učivo, i přesto, že má velké znalosti.	4 6%	8 11,9%	12 17,9%	10 14,9%	17 25,4%	14 20,9%	2 3%
Pokud začínající učitel, nedodrží nastavená pravidla, ztrácí autoritu.	9 13,4%	17 25,4%	9 13,4%	12 17,9%	14 20,9%	4 6,0%	2 3,0%
Začínající učitel má smysl pro spravedlnost.	7 10,4%	21 31,3%	16 23,9%	18 26,9%	3 4,5%	2 3,0%	0 0%
Začínající učitel neškatulkuje.	5 7,5%	9 13,4%	18 26,9%	17 25,4%	10 14,9%	5 7,5%	3 4,5%
Začínající učitel zapojuje nové technologie do vzdělávání.	13 19,4%	36 53,7%	12 17,9%	5 7,5%	1 1,5%	0 0%	0 0%
Začínající učitel využívá nové výukové metody.	12 17,9%	36 53,7%	15 22,4%	3 4,5%	1 1,5%	0 0%	0 0%
Začínající učitel je náročný, má vysoké požadavky.	5 7,5%	11 16,4%	18 26,9%	18 26,9%	9 13,4%	6 9,0%	0 0%
Začínající učitel neví, jak komunikovat se žáky.	4 6,0%	6 9,0%	9 13,4%	15 22,4%	17 25,4%	14 20,9%	2 3,0%
U začínajícího učitele více zkusíme, co dovolí, jakou má trpělivost apod.	20 29,9%	8 26,9%	11 16,4%	8 11,9%	8 11,9%	0 0%	2 3,0%
U začínajícího učitele mi vadí jeho nejistota.	6 9,0%	7 10,4%	17 25,4%	10 14,9%	17 25,4%	7 10,4%	3 4,5%
Začínající učitel nechce, abychom se učili bezmyšlenkovitě věci z paměti, více mu záleží na praxi a pochopení.	8 11,9%	27 40,3%	12 17,9%	14 20,9%	6 9,0%	0 0%	0 0%
Začínající učitel je nadšený pro svoji práci.	22 32,8%	27 40,3%	9 13,4%	9 13,4%	0 0%	0 0%	0 0%
Se začínajícím učitelem nastanou v hodinách často nečekané situace.	8 11,9%	23 34,3%	15 22,4%	15 22,4%	5 7,5%	1 1,5%	1 0%

Začínající učitel dělá často chyby neúmyslně.	9 13,4%	15 22,4%	21 31,3%	11 16,4%	7 10,4%	3 4,5%	1 1,5%
Výuka se začínajícím učitelem je často pestrá a zábavná.	13 19,4%	23 34,3%	21 31,1%	6 9,0%	3 4,5%	1 1,5%	0 0%
Začínající učitel dodržuje nastavená kritéria hodnocení.	9 13,4%	21 31,3%	13 19,4%	16 23,9%	5 7,5%	2 3,0%	1 1,5%
Myslím, že nezáleží na tom, jestli se jedná o začínajícího učitele nebo učitele experta. „Učitelem se člověk rodí.“	6 9,0%	9 13,4%	7 10,4%	25 37,3%	7 10,4%	7 10,4%	6 9,0%
Začínající učitel má větší pochopení pro žáky, rozumí jejich problémům apod.	16 23,9%	23 34,3%	19 28,4%	6 9,0%	3 4,5%	0 0%	0 0%
Beru pozitivně věkovou blízkost začínajícího učitele.	19 28,4%	25 37,3%	10 14,9%	12 17,9%	1 1,5%	0 0%	0 0%
Začínající učitel má ve škole těžkou pozici.	14 20,9	21 31,3	8 11,9	15 22,4	6 9,0	2 3,0	1 1,5

3.4.2 Konkrétní rady a ocenění studentů začínajícímu učiteli.

V následujícím textu uvádím doporučení a ocenění, které mi dali studenti pro další práci. Studenti dostali za úkol napsat, co mi doporučují změnit v dalších letech a také co oceňují na mojí dosavadní práci. Vzhledem k tomu, že se některé názory opakovaly, uvádím pouze jejich výčet v tabulce č. 4. Toto šetření bylo realizováno u studentů, se kterými jsem pracovala tři roky, na jaře 2018.

Tabulka č. 4: Konkrétní rady a ocenění studentů začínajícímu učiteli.

Doporučení	Ocenění
Přesněji se vyjadřovat, neměnit věci, které jste řekla.	Zájem o umění – schopnost vzbudit zájem.
Více říkat co si myslíte.	Schopnost naučit látku.
Nestavět svůj osobní názor a preference před „styl“ studenta.	Doporučení na výstavy (informace o aktuálních výstavách, umělcích).
Neustávat s tím prvním nadšením pro VV, neustat v kreativité a tvoření.	Hodně aktivit, možnost vyzkoušet si techniky, prohlédnout si galerie, památky v rámci hodin.

Snížit nároky.	Podpora kreativní činnosti.
Nebát se říct, že něco nevíte.	Ochota, snaha, trpělivost a nápaditost.
Respektovat potřeby žáků.	Aktivnost, originalita.
Naslouchat žákům.	Přípravenost do hodin.
Snažit se vždy domluvit na kompromisu.	Dokáže zaujmout žáky svým výkladem.
Být přísný a spravedlivý, ale nebrat VV jako hlavní předmět.	Humor, kreativitu, spoustu materiálů, lidskost, nové nápady.
Na začátku nastavit řádná pravidla.	Milý a pohodový přístup ke studentkám.
Nedávat tak špatné známky.	Způsob výkladu – z hodin si pamatují hodně.
Přístup s láskou a pochopením.	„To jak jste se změnila od druháku, nebo jsme se změnila my, ale užíváme si to s vámi mnohem víc☺“
Nebát se být přísnější. Mít jasná kritéria.	
Nesnažit si vytvořit autoritativní postoj k žákům, ale být přirozený. Žáci nejvíce ocení, když na ně dospělí nedělají něco, co nejsou.	
Odpovídat na položené otázky a neodbíhat od nich.	
„Je super, že se tváříte kamarádsky, ale naučte se si dupnout a vybudujte si trochu respekt.“	

4 ZÁVĚR - SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Na závěr bych ráda shrnula poznatky, ke kterým jsem došla na základě výzkumu. Celý výzkum by se dal shrnout do několika slov. Ráda bych k tomu využila slova, která využívají ve svých publikacích mnozí významní pedagogové. Mezi stěžejní determinanty kvality profesních dovedností učitele patří: *„odborné předmětové vědomosti a dovednosti; pedagogické vědomosti a zkušenosti; psychologické vědomosti a zkušenosti; motivace k vykonávání profese; vztah k žákům; dosavadní vědomosti a zkušenosti s prací učitele; vlastní osobnostní rysy a kvality, charakter; schopnost komunikace.“* (Podlahová, 1998, s. 22). Všechny tyto kvality učitele lze pozorovat v jednotlivých studentských výpovědích a zároveň sama vnímám, že jsou třeba. Pokud chybí některá ze složek, jde to lehce rozpoznat a většinou je to potom příčina učitelova neúspěchu.

Postupně bych ovšem ráda shrnula odpovědi na jednotlivé výzkumné odpovědi diplomové práce. Začnu od otázky č. 1, tj. *„Jaká byla moje představa učitele před nástupem do zaměstnání?“* Na základě autobiografického zamyšlení jsem došla k závěru, že mezi důležité rysy, které by měl mít „můj ideální učitel“ patří: *osobní pozitivní příklad učitele; učitel, který je nadšený do toho co dělá; učitel, který je pevný ve svých názorech; učitel, který je kreativní; učitel, který sleduje novinky ve svém oboru; učitel, který je odborníkem ve svém oboru, atd.* Zda sama naplňuji své představy, jsem si ověřila v dotazníkovém šetření (viz tabulka č. 4), kde studenti napsali, co oceňují na začínajícím učiteli.

Na otázku: *„Jaké jsou mé začátky učení?“* reaguji svými vlastními sebereflexemi z průběhu učitelské praxe. Zaměřila jsem se převážně na důležité situace, kterými si musí projít každý začínající učitel a to: *„začlenění do pedagogického sboru, komunikace s mentorem, zvládání vlastní autority, kázeň či nekázeň žáků; časová náročnost učitelského povolání.“* Všechny tyto oblasti jsou po nástupu do profese učitele náročné a postupně dochází ke konfrontaci vlastního obrazu a reality. Často se vlastní představa hodně míjí s realitou, zvláště pokud směřujete k ideálu. Na základě svých vlastních zkušeností ovšem mohu potvrdit, že ideálu je možné dosáhnout, ovšem nedosahují na to všechny školy.

Na otázku: *„Jak vnímají studenti začínajícího učitele? Jaké konkrétní doporučení dají studentům začínajícímu učiteli?“* jsem hledala odpovědi pomocí volných výpovědí a dotazníkového šetření. Odpovědi studentů byly různé, ovšem v některých bodech se shodovaly. Musím říct, že tuto část práce považuji pro mě za nejdůležitější, neboť pro moji budoucí praxi má právě výpověď studentů důležitou roli. Myslím, že učitel by měl naslouchat studentům a dát na jejich rady. Studenti, respektive žáci jsou tím nejlepším zrcadlem, které

může učitel pro svůj kariérní růst využít. Pokud učitel přestane mít zájem o rady a zájem studentů, měl by se zastavit a začít přemýšlet, jestli jeho cesta i nadále vede ve školství anebo by měl změnit svůj směr.

To jak se začínající učitel projevuje, má velký vliv na jeho další působení. Někdy jsou to jen malé, dalo by se říct nepodstatné faktory, ale i ty mají velký vliv. Slovy studentů: „*Myslím si, že každý začínající učitel to má těžké. Nemá dostatek zkušeností oproti učitelům, kteří učí skoro celý svůj život. Záleží samozřejmě i na tom jak se chová. Někteří učitelé jsou už od začátku nepříjemní a je potom jasné, že my jako žáci k nim nebudeme mít moc velkou úctu.*“ V některých výpovědích mě fascinuje citlivost, s jakou studenti přistupují k začínajícímu učiteli: „*Nový učitel ještě přesně neví, jak bude v jaké situaci reagovat a jak se budou chovat. Potřebuje čas, než se všechno naučí.*“ Všechny tyto výpovědi považuji za cenný výzkumný vzorek, který má velkou hodnotu a lze s ním i nadále pracovat.

Předkládaná diplomová práce vychází z mojí potřeby pochopit jednotlivé kroky začínajícího učitele. Pochopit, proč některé věci se nedaří, tak jak by měly, proč postupně odstupuje prvotní nadšení, jak je možné, že komunikace se studenty je náročná aj.

Téma diplomového úkolu bylo zaměřené na proces, jak probíhá období začínajícího učitel. S jakými situacemi se začínající učitel setkává, na co naráží. Myslím, že se mi podařilo zachytit právě tento proces, na vlastní kůži si vyzkoušet, že opravdu mnohé poučky o začínajícím učiteli platí a že je naprosto přirozené, že některé věci nejdou hned, nebo že začínající učitel má mnoho nadšení, které nemusí být mnohdy pochopeno, že má vysoké nároky a očekávání, že se postupně formuje jeho učitelský styl atd. Celý tento proces považuji za velmi přínosný, avšak v některých oblastech těžko přenositelný, neboť každý má svoji učitelskou cestu, která je pro něho jedinečná a neopakovatelná.

Diplomová práce mi přinesla nové poznatky v procesu získávání nových znalostí a zkušeností v pozici začínajícího učitele. Vedla mě k tomu, abych hlouběji reflektovala své pedagogické jednání.

Závěrem bych ráda zmínila, že výsledky z výzkumného šetření, jež jsou zachyceny v této diplomové práci, neshledávám za vyčerpávající. Ale myslím, že mohou posloužit jako vstupní informace pro další výzkum. A těším se na další kroky učitele. Věřím, že postupně se dostanu až k učiteli expertovi. A na závěr bych dodala vystihující výrok Charlese Farrara Browneho: „*Průměrný učitel vypráví. Dobrý učitel vysvětluje. Výborný učitel ukazuje. Nejlepší učitel inspiruje.*“

Resumé

Diplomová práce na téma „Začínající učitel“ představuje výzkum, jenž byl realizován ve snaze získat poznatky o začínajícím učiteli v průběhu mé pedagogické praxe od roku 2015 do roku 2018.

Výzkum, který se opíral o teoretické znalosti, byl rozdělen do čtyř částí - autobiografické zamyšlení nad profesí učitele, před nástupem do zaměstnání; sebereflexe mých pedagogických aktivit v průběhu učitelské praxe; akční výzkum mezi studenty zaměřený na začínajícího učitele; dotazníkové šetření mezi studenty.

Diplomová práce mi přinesla nové poznatky v procesu získávání nových znalostí a zkušeností v pozici začínajícího učitele. Vedla mě k tomu, abych hlouběji reflektovala své pedagogické jednání. Závěrem bych ráda zmínila, že výsledky z výzkumného šetření, jež jsou zachyceny v této diplomové práci, neshledávám za vyčerpávající. Ale myslím, že mohou posloužit jako vstupní informace pro další výzkum a pro samotnou práci začínajících učitelů.

Summary

The thesis “Beginning teacher” presents a research conducted with the intention to get information about the novice teacher during my pedagogical practice from 2015 to 2018.

The research, which was based on theoretical knowledge, was divided into four parts – an autobiographical reflection on the teacher's profession, a pre-employment phase; a self-reflection on my pedagogical activities during teaching practice; an action research among students focusing on the novice teacher; a questionnaire survey among students.

The diploma thesis brought me findings in the process of acquiring new knowledge and experience in the position of a novice teacher. It led me to reflect more deeply on my pedagogical behaviour. Finally, I would like to mention that I do not find the results of the research implemented in this diploma thesis to be exhaustive. Yet I think they can serve as an input for further research and for the work of novice teachers.

Seznam literatury

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2742-4.

BOHM, David, *Rozvíjení významu. Víkendový dialog*. Vyd.1. Praha: Unitaria, 1992, 169 s. ISBN 8090030580.

CHUDÝ, Štefan a Pavel NEUMEISTER. *Začínající učitel a zvládání disciplíny v kontexte 2. stupně základní školy*. Brno: Paido, 2014. ISBN 978-80-7315-250-5.

DAY, Christopher. *Developing teachers: the challenges of lifelong learning*. London: Falmer Press, 1999, xii, 249 p.

Dohn, N. B. (2011). On the Epistemological Presuppositions of Reflective Activities. *Educational Theory*, 61(6), 671–708.

GAVORA, P. a kol. (2010). *Elektronická učebnice pedagogického výzkumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského. Dostupné z: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/veda-a-vyskum.php?id=i1>

JŮVA, Vladimír. *Teorie v pedagogické praxi, praxe v pedagogické teorii v učitelském studiu: sborník příspěvků z celostátního semináře, Šlapanice u Brna, 7. a 8. února 1995*. Brno: Paido, 1995, 251 s.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jan Amose Komenského drobnější spisy některé*. Praha: Beseda učitelská, 1876.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

MAREŠ Jiří. *Pedagogická psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál 2013. s. 702 ISBN 978-80-262-0174-8.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, 78 s. ISBN 8073150786.

Moon, J. A. (2004) *A Handbook of reflective and Experiential Learning: Theory and Practice*. London: Routledge Falmer.

NEZVALOVÁ, Danuše. *Reflexe v Pregraduální přípravě učitele*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2000. s. 72. ISBN 80-244-0208-4.

NEHYBA, Jan, Bohumíra LAZAROVÁ, David A. KOLB, Fred A. J. KORTHAGEN, David BOUD, Peter JARVIS, Jennifer A. MOON, Jan KOLÁŘ, Saša DOBROVOLNÁ, Jakub ŠVEC a Josef VALENTA. *Reflexe v procesu učení. Desetkrát stejně a přece jinak...* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 120 s. ISBN 978-80-210-6489-8.

NEHYBA, Jan, Jan KOLÁŘ, Michal DUBEC, Vladimír SMÉKAL, Karla BRÜCKNEROVÁ, Ludmila MUCHOVÁ, Dana MOREE, Jan VANĚK, Petr SVOJANOVSKÝ, Kateřina LOJDOVÁ a Jiří MAREŠ. *Reflexe mezi lavicemi a katedrou*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 117 s. ISBN 978-80-210-6703-5.

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford: Oxford University Press.

Nikkanen, P. & Kantola, J. (2008). How to capture tacit knowledge? *Proceedings of the ECER VETNET Conference 2008: From Teaching to Learning* (Gothenburg, 10 to 12 September 2008). [www.ecer-vetnet.wifo-gate.org]

Panahi, S., Watson, J. Patridge, H. (2012). Social media and tacit knowledge sharing: Developing a conceptual model. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 64, 1095-1102.

PÍŠOVÁ, Michaela. *Učitel expert: jeho charakteristiky a determinanty profesního rozvoje (na pozadí výuky cizích jazyků)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 237 s. ISBN 9788021066816.

PODLAHOVÁ, Libuše a Alena JŮVOVÁ. *Učitel sekundární školy I.* Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-234-5.

PODLAHOVÁ, Libuše. *Pedagogická praxe: (přívodce pro současné studenty a budoucí učitele).* Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. ISBN 80-7067-793-7.

PODLAHOVÁ, Libuše. *Ze studenta učitelem: student - praktikant - začínající učitel.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, 145 s. ISBN 8024404443.

PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele.* Praha: Triton, 2004. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-474-8.

Polanyi, M. (1958/1962). *Personal knowledge.* Chicago: The University of Chicago Press.

Polanyi, M. (1966/1982). *The tacit dimension.* Gloucester: Peter Smith Publisher.

Polanyi, M. (1966). *The tacit dimension.* New York: Doubleday & Company.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník.* 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník.* 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 9788073674168.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník.* 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 9788073676476.

SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefletika.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997, 199 s. ISBN 8071844373.

Smyth, J. (1989). Developing and sustaining Critical Reflection in Teacher Education. *Journal of Teacher Education*, 40(2), 2-9.

SPOUSTA, V. *Otokar Březina jako učitel*. Pedagogická orientace 2006, č. 2, s. 76–88. ISSN 1211-4669.

STARÝ, Karel. *Profesní rozvoj učitelů: podpora učitelů pro zlepšování výsledků žáků*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2012, 188 s. ISBN 9788024620879.

ŠPRTOVÁ, Jana. *Zvědomování tacitní dimenze pedagogických znalostí v mé profesní přípravě*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky, 2015. 82 l., Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.

ŠVEC, Vlastimil. *Sebereflexe studentů v pregraduální didaktické přípravě*. *Pedagogika*, Praha: PedF UK, 1996, roč. 46, č. 3, s. 266-276. ISSN 0031-3815.

ŠVEC, Vlastimil a Jarmila BRADOVÁ. *Učitel v teorii a praxi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 163 s. ISBN 9788021066205.

ŠVEC, Vlastimil. *Pedagogické znalosti učitele: teorie a praxe*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 136 s. ISBN 8073570726.

ŠVEC, Vlastimil. *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy a inspirace*. Brno: Paido, 1999, 163 s. ISBN 8085931702.

Švec, Vlastimil a kolektiv. *Cesty k učitelství: utváření a rozvíjení pedagogických dovedností*. Brno. Paido, 2002, 306 s. ISBN 80-7315-035-2..

Švec, V. (2012). Sdílení tacitních znalostí ve vzdělávání učitelů jako od praxe k teorii a zpět. In J. Kohnová et al., *Profesní rozvoj učitelů a cíle školního vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta.

ŠÍP, Radim a Vlastimil ŠVEC. Pojetí tacitních znalostí v paradigmatu sjednoceného pole. *Pedagogická orientace*, Brno: Česká pedagogická společnost, o.s., 2013, roč. 23, č. 5, s. 664-690. ISSN 1211-4669.

ŠIMONÍK, Oldřich. *Začínající učitel*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Pedagogická fakulta. ISBN 80-210-0944-6.

ŠPIRUDOVÁ, Lenka. *Doprovázení v ošetrovatelství I: pomáhající profese, doprovázení a systém podpor pro pacienty*. Praha: Grada Publishing, 2015. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5710-0.

Švec, V. (2005). *Studium implicitních pedagogických znalostí jako inspirace pro osobnostní přípravu učitelů*. In V. Švec (Ed.), *Od implicitních teorií výuky k implicitním pedagogickým znalostem* (s. 27–40). Brno: Paido.

Švec, V. (2008). *Objevování psychosomatických disciplín*. In *Psychosomatické disciplíny v přípravě pedagogů: východiska a první zkušenosti* (s. 35–45). Brno: Paido.

Třešňák, Z.; Šarmanová, P.; Půža, B.: *Otakar Borůvka*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana v Brně, 1996. 80-902004-0-0.

ŽÁK, Jaroslav. *Študáci a kantoři: Přírodopisná studie*. 19. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1968. Spirála.

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Model úrovní učitelovy osobnosti, v nichž může dojít ke změně.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1.: Nízké profesní kompetence učitele a jeho neprofesionální chování (Citováno dle: Podlahová, 2012, s. 89):

Tabulka č. 2: Dobrý a špatný příklad učitele, volně citováno dle Šprtová (2015, s. 28-29):

Tabulka č. 3: Pozitiva a negativa začínajícího učitele a učitele experta.

Tabulka č. 4: Konkrétní rady a ocenění studentů začínajícímu učiteli.

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Závěrečné dotazníkové šetření

Přílohy

Příloha č. 1: Závěrečné dotazníkové šetření

Tento dotazník byl vytvořen na základě předchozího šetření mezi studenty

Začínající učitel

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

1. Pohlaví

- muž
 žena

2. Věk

- 15
 16
 17
 18
 19

3. Dávám přednost:

- začínající učitel (praxe do 3 let)
 učitel expert
 Jiná...

4. Na začínajícím učiteli oceňuji.

Nápověda k otázce: Seřadte odpovědi přetážením do pravého sloupce.

Elán, nápady, kreativitu	<input type="text"/>
Využití multimédií při výuce	<input type="text"/>
Věková blízkost	<input type="text"/>
Nové výukové metody	<input type="text"/>
Pochopení studentů	<input type="text"/>

5. Napište 3 pozitiva začínajícího učitele:

6. Napište tři negativa začínajícího učitele:

7. Jaké výhody má učitel "expert" oproti začínajícímu učiteli?

8. Jaké nevýhody má učitel expert oproti začínajícímu učiteli?

9. Odpovězte na následující otázky:

Nápověda k otázce: 1 - absolutně souhlasím; 2 - souhlasím; 3 - více souhlasím, než nesouhlasím; 4 - nemám vyhraněný názor; 5 - více nesouhlasím, než souhlasím; 6 - nesouhlasím; 7 - absolutně nesouhlasím

	1	2	3	4	5	6	7
Začínající učitel je kreativní, nápaditý a aktivní.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel motivuje pro svůj předmět.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel má problémy s kázní.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel chodí do hodin připravený.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel má problémy s autoritou.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel neumí vysvětlit nové učivo, i přesto že má velké znalosti.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pokud začínající učitel nedodržuje nastavená pravidla, ztrácí autoritu.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel má smysl pro spravedlnost.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel neškatulkuje.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel zapojuje nové technologie do vzdělávání.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel využívá nové výukové metody.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel je náročný, má vysoké požadavky.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel neví, jak komunikovat se žáky.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
U začínajícího učitele více zkusíme co dovolí, jakou má trpělivost apod.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel dodržuje nastavená kritéria hodnocení.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Myslím si, že nezáleží na tom jestli se jedná o začínajícího učitele nebo učitele experta. "Učitelem se člověk rodí"	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel má větší pochopení pro žáky, rozumí jejich problémům apod.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Berou pozitivně věkovou blízkost začínajícího učitele.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel má ve škole těžkou pozici.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
U začínajícího učitele mi vadí jeho nejistota.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel nechce abychom se učili bezmyslenkovitě věci zpaměti, více mu záleží na praxi a pochopení.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel je nadšený pro svoji práci.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Se začínajícím učitelem nastanou v hodinách často nečekané situace.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Začínající učitel dělá často chyby neúmyslně.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Výuka se začínajícím učitelem je často pestrá a zábavná.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Děkuji za vyplnění!